

Pyhäjärvi

Keskiviikko 21. marraskuuta 2012

Pyhäjärveläisyyden vaalija – Karjalan puolustaja

N:o 11 57. vuosikerta

Uusia arkeologisia löytöjä tehty Pyhäjärvellä

Pyhäjärveltä on paljastunut uusia arkeologisia löydöksiä, joita on todennettu tänä kesänä 2012.

– Nyt tehtyjen uusien rautakautisten löydösten myötä kuva Pyhäjärven rautakaudesta muuttuu kertaheitolla, sanoo arkelologi **Juha Ruohonen** Turun yliopistolta.

Ainakin kolmelta eri alueelta Pyhäjärven ympäristöstä on löytynyt runsaasti rautakauden lopulle ajoituvaa esineistöä.

– Löydöistä mainittakoon esimerkkinä lukuisat sormukset, koristeelliset veitsenkahvat, pukujen ko-

rustoon kuuluvat erilaiset riipukset ja soljet, länsi- että itämaiset hopearahat sekä mm. maksuhopean kappale. Lisäksi löytöjä on runsaasti myös myöhemmiltä historian aikakausilta.

Pyhäkylän Pusulan löytökeskittymää Ruohonen kuvailee jopa aarraitaksi.

– Pyhäkylän Pusulan talonpaikan läheisyydessä sijaitsee hyvin runsaslöytöinen alue. Kyseessä on laaja ja yhtenäinen, nyt laitumena oleva rinnepelto, jonka alaosasta ja matalilta kumpareilta on tullut esiin monia muinaisesineitä.

Kaksi koristeellista eläinriipusta Pyhäkylästä.

Merkittävänä voidaan myös pitää kirkon vieriseltä peltoalueelta löytynyttä rahakeskittymää.

– Nyt ilmi tulleet löydöt ylittävätkin kaikki odotukset, sillä näiden perusteella asutus on ollut yhtä tiivistä ja tiheää kuin lähialueillakin.

SIVUT 6-7

Yleiskuva Pyhäkylän Pusulan talon paikalta kohti länttä Pyhälahtea. Löytöjen perusteella rinnepellon alaosassa on rautakauden lopulla sijainnut ainakin kalmisto ja asuinpaikka.

Amerikan tyttö päätyi opettajaksi Pyhäjärven Alakylään

Elokuussa 1931 Matti, Hilda, Laura ja Ilmi Pärssinen, Antti, Maikki, Irja ja Lauri Kaasalainen, Ville, Daisy, Ritva, Ylermi ja Irma Karilainen, Eini Sakslin. Sivu 11.

Esko Simonen jatkaa Karjalan tutkimuksiaan

Pyhäjärvi-lehteen ansiokkaan kylätutkimusten sarjan tehnyt, sukututkija **Esko Simonen** jatkaa Karjalan kannaksen historian katsastamistaan. Mielenkiinnon kohteena on ollut mm. Pyhäjärvellä vaikuttanut **Orbinskien** suku.

Tämän suvun selvitystyön yhteydessä Simonen kertoo törmänneensä myös sellaisiin tuomiokirjapöytäkirjoihin, joista selviää, että Pyhäjärvellä on ollut ennen 1700-luvun loppupuolella rakennettuna ilmeisesti kaksi kirkkoa.

– Nimittäin vuonna 1678 on noussut uusi kirkko. Sen rakentajat, yhdeksän paikkakuntalaista on myös mainittu, eli jotkin pyhäjärveläiset ovat kirkonrakentajasukua.

SIVUT 8-9

21. marraskuuta 2012

Karjalatalo on pelastettava

Karjalaisilla järjestöillä ja niiden jäsenillä on ollut vuodesta 1974 lähtien ollut yhteisenä kokoontumispaikkana Karjalatalo Helsingin Käpylässä varsin edullisella paikalla. Liikenneyhteydet heimotaloomme ovat hyvät, ja se on tarjonnut monipuolisia tiloja Karjalan Liiton jäsenjärjestöjen käyttöön. Talossa sijaitsee suuresta juhlasalista alkaen kokoustiloja aina pienempiin kerhohuoneisiin asti, joita Liiton jäsenet ovat voineet vuokrata tilaisuuksiinsa toistaiseksi suhteellisen kohtuulliseen hintaan.

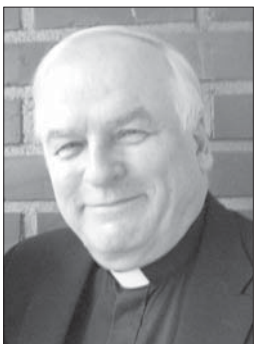
Karjalan Liitto on järjestänyt talon juhlasalissa monia mieleenpainuvia tilaisuuksia. Erityisesti joka vuosi vietettävä itsenäisyyspäivän juhla on aika ollut napakka ja korkeatasoinen tilaisuus sekä juhlapuheiden että musiikkiesitysten ansiosta. Juuri karjalaisille musiikkiryhmiä, esim. Wiipurin Lauluveikoille ja Karelia-puhallinorkesterille Karjalatalon salit ovat olleet oivallisia harjoitus- ja esiintymispaikkoja. Talon kaikissa tiloissa on vuosikymmenten ajan harjoitettu rikasta karjalaista kulttuuritoimintaa.

Karjalatalo täyttää parin vuoden päästä 40 vuotta. On luonnollista, että tuon ikäisessä talossa alkaa esiintyä yhä enemmän korjaustarpeita. Joitakin pienempiä remontteja talossa on tehty, mutta lähivuosina talossa olisi tehtävä perusteellisempi korjaustyö, joka tulisi maksamaan huomattavan paljon. Karjalatalo on osakeyhtiö, jonka osakkaita omistavat mm. Liiton jäsenjärjestöt ja eräät pankit. Karjalan Liitto toimii "omassa" talossaan vuokralla.

Liiton ja Karjalatalon hoidosta vastaavien elinten piirissä on pohdittu kuumeisesti, mistä löytyisivät varat välttämättömiin korjaushankkeisiin. Toistaiseksi ei ole löytynyt riittäviä rahoituslähteitä. Huonoimmassa tapauksessa Karjalatalo joudutaan myymään, mikä voisi merkitä samalla oman heimotalon katoamista pääkaupungistamme. Se olisi suuri menetys. Vaikka karjalaisuus elää meistä evakoista riippumatta edelleen Itä-Suomessa, sodissa menetetyn Karjalan kulttuuriperinnön vaaliminen heikkenisi ratkaisevasti.

Karjalaisten keskuudessa vaikuttaa nykyään sekä järjestöjä että yksityisiä ihmisiä, joilla on aivan riittävästi varallisuutta pelastamaan heimotalomme. Eihän siihen tarvittaisi muuta kuin kolmetuhatta maksajaa, jotka lahjoittaisivat Karjalatalon remonttiin tuhat euroa kukin. Sillä tavoin saataisiin jo kokoon kolme miljoonaa euroa, jolla jo saisi kohtuullisen ison remontin maksetuksi. Kuka ryhtyy tuumasta toimeen?

JUHANI FORSBERG
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
hallituksen
varapuheenjohtaja

Mouhijärven Karjalaseura lopetetaan, mutta karjalaisuutta vaalitaan edelleen

Vuodesta 1946 toiminut toiminut Mouhijärven Karjalaseura ry (ent. Mouhijärven Karjalaiset ry.) on syysvuosikokouksessa 3. marraskuuta päätetty lopettaa. Karjalaisten toimintaa kuitenkin jatketaan niin omalla paikkakunnalla kuin Vammalan Karjalaseuran kanssa.

– Minulla on ikävä asia olla se puheenjohtaja, jonka aikana yli 66 vuotta toiminut seura lopetetaan; tai lievemmin sanoen liitetään Vammalan Karjalaseuraan, toteaa Mouhijärven Karjalaseura ry:n puheenjohtajana vuodesta 2008 toiminut **Kari Äikäs**.

Mouhijärven seura halusi päästä irti virallisista vuosikokousrutiineista, koska tämänkaltaiseen toimintaan on ollut vaikea saada väkeä.

– Nyt kaikki energia voidaan suunnata vapaamuotoisempaan toimintaan. Olemmekin jo laatineet "Mouhijärven Pyhäjärvi poruhkalle" epäviralliset säännöt. Poruhka keskittyy vaalimaan erityisesti Tiituan ja Musakanlahden kyläen muistoa.

Edelleen on siis luvassa yhdessäoloa, retkiä ja tapaamisia. "Koskaan ja missään olosuhteissa ei saa unohtaa yhesolloa ja lustinpittoa", sanovat leikkimieliset Pyhäjärvi poruhka säännöt.

Vammalan Karjalaseuran edustajina lopettajaiskokouksessa ja joulupuurolla olivat **Tellervo** ja **Taisto Nissinen**. Nissinen toivotti mouhijärveläiset lämpimästi tervetulleeksi Vammalan Karjalaseuraan. Hallituksen on jo valittu **Sami Karmala** Mouhijärveltä.

– Ajatuksena ainakin meillä on, että Sastamalasassa toimisi yksi Karjalaseura, toteaa Äikäs.

Parikymmenhenkisellä joukolla pidetyssä lopettajaiskokouksessa Mouhijärven seuran jäljellä olevat varat päätettiin käyttää edesmenneiden sukupolvien muistamiseen ja Karjalaisuuden muistomerkin vaalimiseen ja kunnossapitoon. Muistomerkin pystytti 1960-luvun puolivälissä Mouhijärven Karjalaiset, Tiituan ja Musakanlahden Nuorisoseurojen avustamana.

Vas. Matti Hassi, Kari Äikäs pj, Keijo Lehtonen varapj. ja seuran kunniajäsen Viljo Kukko.

"Puputin tytöille" maistui puuro. Vas. Irja Siirtonen, Hilikka Lehtonen, Asta Seppälä-Puputti ja Tuula Pensasmaa.

– Vaikka kyseessä on Karjalaan jääneille vainajille pystytetty muistomerkki, voimme kuitenkin muistella ja kunnioittaa sen juurella kaikkia edesmenneitä sukupolvia, muistuttaa Äikäs.

Kari Äikäs kiittelee kaikkia Mouhijärven Karjalaseuran toimintaan osallistuneita. Erityiskiitoksia sai kokouksessa kolme aktiivijäsentä, joiden ansiosta seura säilyi viimeiset vuosikymmenet toimivana: **Eino Puranen**, **Viljo Kukko** ja **Jouko Äikäs**. Ensimmäinen esitys seuran lopettamisesta oli tehty jo 1973.

Seuran puheenjohtajina ovat toimineet **Juho Pärssinen** (1946-1957), **Vilja-**

mi Luukkanen (1957-1974), **Eino Puranen** (1974-2008) ja **Kari Äikäs** (2008-2012).

Mouhijärvellä on järjestetty muutaman kerran myös Pyhäjärvi-juhlia, viimeksi vuonna 2008. Lopettajaiskokouksessa Kari Äikäs kertoi otteita seuran historiasta.

Seuran toiminta päättyi kolmeen nuijankopautukseen **Matti Hassin** visakoivusta tekemällä nuijalla.

MARJO
RISTILÄ-TOIKKA

Taisto Nissinen toivotti tervetulleeksi Vammalan Karjalaseuran toimintaan.

Tilaa oma Pyhäjärvi-lehti
tai anna ystävälle ja sukulaiselle lahjaksi!

Tilaushinta edelleen vain 30 euroa / vuosikerta,
lehti ilmestyy kerran kuukaudessa.
Soita p. 040 730 2622

vpl. **Pyhäjärvi**

**TALVISODAN SYTTYMISEN
MUISTOTILAISUUS**

pe 30.11.2012 klo 18 Tampereella Tampereen Vanhassa kirkossa ja Tampereen ortodoksikirkossa. Vanhassa kirkossa puhuu emerituspiispa Juha Pihkala. Tilaisuuden jälkeen siirrytään kynttiläkulkueena ortodoksikirkossa järjestettävään palvelu-
hetkeen, jonka pitää kirkkoherra Markku Toivanen. Iltatee nautitaan Nikolainsalissa. Tarkempia tietoja Karjalaisseurojen Tampereen piirin yhteys-
henkilö Kauko Äikäkseltä, kauko.aikas(at)elisanet.fi.

Nikolai Tscherbakoff –Tervakorpi elämä ja taide

Tunnetuin kotiseudullamme asunut kuvataiteilija esillä Vpl. Pyhäjärvi-seuran syyskokouksessa

Noin vuosi sitten alkoi näyttää siltä, että ennen sotia Pyhäjärvellä asunut ja taiteilijana vaikuttanut **Nikolai Tscherbakoff** (myöh. **Tervakorpi**) on ikään kuin kolmannen kerran heräämässä cloon pyhäjärveläisten mielenkiinnon kohteena.

Ensimmäinen vaihe oli tietysti se, kun 24.10.1886 Novgorodissa syntynyt taiteilija oli ensimmäisen maailmansodan melskeiden jälkimainingeissa asettunut Pyhäjärvelle, aluksi Konevitsaan. Sitten perustettiin perheen opettajatar, Sortanlahden Osuuskaupan myymälänhoitaja **Lyydia Kaukisen** kanssa he asuivat paitsi Sortanlahdessa, myös joitain aikoja muualla Pyhäjärven kylillä aina talvisodan syttymiseen asti. Taiteilija tuli tutuksi pitäjäläisille niin mm. muotokuvien, maisemamaalauksen kuin vaikkapa Alakylän Pyrintö ns-talon ja Kokkolinnan kullisien maalarina.

Evakkoajan jälkeen Hyvinkäälle perheineen Savonlinnan ja Nastolan jälkeen asettunut taiteilija kuoli v. 1960.

Toinen vaihe laajemmin esiin pyhäjärveläisille tulolle oli, kun Nikolai Tscherbakoff – Tervakorven syntymän 100 vuotismuistona näyttely toteutui Hyvinkäällä 1986. Tuohon aikaan hänestä kirjoittivat Vpl. Pyhäjärvi-lehdessä Yrjö Tervakorpi, Viljo Pärssinen ja Salme Rintala. Viime mainitun kirjoitus julkaistiin uudelleen lehdesämme kaksi vuotta sitten.

Kolmas vaihe alkoi, kun Helsingin yliopistossa taidehistoriaa opiskellut **Maj-Lis Tykkyläinen** valitsi runsas vuosi sitten tutkimustyönsä kohteeksi Tscherbakoffin teokset ja

elämän. Kaikki mahdolliset keinot unohtuivat osin jo painuneiden tietojen jäljittämiseksi oli käytettävä ja taiteilijan teoksia ja elämäntietoa Tykkyläinen jäljitti myös lehdesämme julkaistulla ilmoituksella.

Nyt Maj-Lis Tykkyläinen tulee 25.11. Vpl. Pyhäjärvi-seuran syyskokouksen vieraaksi (kts. kokouksesta Taapahtumat -palstalta ja 10/2012 lehdestämme). Hän kertoo, mitä kaikkea tutkimustyössä on tähän mennessä selvinnyt ja miten Tscherbakoff – Tervakorven teosten jäljittäminen niin hänen tutkimustyötään kuin

2014 Kouvolaan tulossa olevaa suurta näyttelyä varten on edennyt. Tykkyläinen esittelee runsaasti näytteitä myös tähän mennessä liki sataan ulottuvan teoksen kuvakokoelmasta. Taiteilijasta ja teoksista kerrottiin myös tänä vuonna kesä- ja heinäkuun lehdesämme asian oltua esillä Pärssisten Sukuseuran kokoontuessa Punkalaitumella kesäkuussa.

KAARINA
PÄRSSINEN

Nikolai Tervakorpi: Maalaus ”Laatokka” 1947, öljy, 48x73 cm. Kuva: Maj-Lis Tykkyläinen.

Tiiviit ja monipuoliset taidehistorian opinnot sisälsivät myös tutustumiskieroksen Ahvenanmaalla Suomen vanhimpiin kirkkorakennuksiin. Maj-Lis Tykkyläinen Pyhän Birgitan kirkon portilla Lemlandissa toukokuussa 2012. Kuva: Merja Kalenius.

Pyhäjärveläisille oma ryhmä Facebookissa

Sosiaalinen media, josta usein käytetään lyhennettä SoMe, on tätä päivää paitsi yleensä ihmisten välisessä nopeasti netissä toimivassa vuorovaikutuksessa, niin vaikkapa apuna esimerkiksi yhdistystoiminnassa. Nyt myös Vpl. Pyhäjärvellä on oma ryhmä Facebookissa. Suvannon seudun pitäjien joukossa Facebookissa entuudestaan toimivien Metsäpirtin (236 jäsentä), Sakkolan (161) ja Raudun (161) ja monenmonien muiden ryhmien lisäksi tämä kanava on avattu monipuolistamaan ja lisäämään pyhäjärveläisjuuristen kanssakäymistä verkossa.

Ryhmä toimii nimellä **Pyhäjärvi Vpl**, ja se on ryhmä ihmisille, joilla on juuria Viipurin läänin Pyhäjärvellä, luovutetulla alueella Karjalassa. Myös pyhäjärveläisten perheenjäsenet ja ystävät ovat tervetulleita ryhmään, jos joku ryhmän jäsen ehdottaa häntä tai hän itse pyrkii ryhmän jäseneksi. Uusia jäseniä tähän ryhmään voi kutsua kuka tahansa tämän ryhmän jäsenistä.

Parissa päivässä ryhmään kertyi jo yli 40 jäsentä. Samoihin aikoihin perustettiin Facebookiin myös yhteisö sivusto **Pyhäjärvi, pitäjä Viipurin läänissä**. Myös sinne voivat etsiä ne, joilla on juuria Karjalassa Viipurin läänin Pyhäjärvellä.

Päätös pyhäjärveläisten oman ryhmän perustamisesta syntyi jo vuosi sitten vahvistettaessa tämän vuoden toimintasuunnitelmaa Vpl. Pyhäjärvi-seurassa. Kyse ei kuitenkaan missään tapauksessa ole vain seuran jäsenille tarkoitettusta, vaan kaikille pyhäjärveläisjuurisille ja heidän ystävilleen luodusta ryhmästä. Tervetuloa mukaan myös kaikki tämän lehden lukijat!

KAARINA PÄRSSINEN

Karilaisten suvun serkukset koolla – kotiseutumatka suunnitteilla

Kauniina syyskuisena lauantaina tutustuimme toisiimme, me **Karilaisten** serkukset Pyhäjärveltä, Tampereen Museokeskus Vapriikissa 15. syyskuuta 2012. Osanottajia oli Tampereen ja lähikuntien lisäksi Säky-lästä, Vantaalta ja Turusta, kaiken kaikkiaan kaksikymmentä henkilöä.

Nautimme ensin yhdessä Ravintola Valssin maukkaan lounaan ja siirryimme sitten auditorion puolelle, jossa aloitettiin lyhyellä kokouksella. Esittäydttiin ja

käsiteltiin kokousasiat, jotka ovat vapaamuotoisessa serkkutapaamisessa varsin yksinkertaiset. **Petri Kuronen** toimi puheenjohtajana ja **Aune Kari** lupautui laatimaan muistion tapaamisesta.

Aune kertoi Kangasalla elokuussa pidetystä Pirkanmaan karjalaisten tilaisuudesta sekä Karjalan liiton kesäkokouksesta Porissa 2013. Suunnitteilla on myös ”evakkovaellus” Kangasalla 2013 kesällä.

Ehdotettiin kesälle 2013 matkaa Vpl Pyhäjärvelle. Petri ja Aune selvittävät matkan toteuttamismahdollisuuksia. Asiaan palataan ensi vuoden alkupuolella. Asiasta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä ja tehdä ehdotuksia osoitteella aune.kari@sci.fi tai puhelimella 040 547 9920.

Elsa Kaasalainen ja **Ilmi Suutari** olivat valmista neet mukavaksi yllätykseksi arpajaispöydän, josta osallistujat saivat valita

kauniita kudonnaisia ja muita voittoja. Kotiin sain minäkin ihanat villasukat. Parhaat kiitoksemme taitaville neulojille.

Todettiin, että on hienoa tutustua toisiimme ja päätettiin jatkaa tapaamisia vuosittain syyskuun puolivälissä lauantaina. Petri Kuronen lupautui järjestämään ensi vuoden syyskuun tapaamisen Nokialla.

AUNE KARI

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön puheenjohtajat

Hallituksen puheenjohtaja
Yrjö S. Kaasalainen Harjavalta,
Kallenk. 10 29200 Harjavalta
puh. 0400-626 770,
yrjo.kaasalainen@luukku.com

Hallituksen varapuheenjohtaja
Juhani Forsberg Helsinki,
Ryytimaantie 19 A 8 00320 Helsinki,
puh. 050-511 2899,
juhaniforsberg@gmail.com

Hallintoneuvoston puheenjohtaja
Esko Pulakka Nokia,
Kuljunperäntie 189 37200 Siuro
puh. 044 383 0867
esko.pulakka @gmail.com

Rakkaamme

Maija-Liisa (Maisa) KAASALAINEN

* 20. 3. 1931 Vpl Pyhäjärvi
† 15. 10. 2012 Tampere

Tätimme muistoa kunnioittaen
Pertti perheineen
Arto perheineen
Pirjo perheineen
Anna-Liisa

*Päivä kun illaksi vaihtui,
tuli työntä ja hiljaista niin,
yks portti vain hiljaa aukes
ja se iäksi suljettiin.*

Siunaus toimitettu läheisten läsnäollessa

Rakkaamme

Aili Vappu Säylä

o.s. Paajanen

s. 30.05.1926 Pyhäjärvi Vpl
k. 17.10.2012 Pöytyä

Hetkenä yön hiljaisen
tuli luoksesi rauha ikuinen

Muistamme ja kaipaamme Sinua
Markku ja Kaija
Juha-Pekka ja Tiina
Ossi, Elina, Aili ja Ahti
Emmi, Tuure, Elsa ja Elvi
Eero ja Henna
Laila ja Seppo perheineen
Muut sukulaiset

Siunattu läheisten läsnä ollessa. Kiitos osanotosta.

Elämää edestakaisin

Tämän vuoden kesä-heinäkuun numeroissa oli tästä juuri ilmestyneestä kirjasta uutinen ja rehtori Aino Pöyhösen kirjoitus mielenkiintoisesta lukukokemuksestaan.

Kirjassa kerrotaan vanhoihin kirjeisiin ja asiakirjoihin perustuen mm.: Pyhäjärvellä, Sakkolassa, Metsäpirtissä ja muissa itäisen Kannaksen kunnissa asuneista eräistä karjalaisista suvuista. Näiden sukujen jäsenten talvi- ja jatkosodasta, sekä monenlaisista evakkovaiheista, ”edestakaisin”, evakkopaikoista ja paikallisten asukkaiden suhtautumisesta evakoihin. Sekä yli 500 vuotta vanhan kiikkalaisen maanhankitilan historiasta ja maatilan loppumisesta, paikallisista asukkaista, yhteistyöstä ja onnistumisesta – ja siitä, miten sopivat mukaan karjalaiset seurakunnan, kunnan ja erilaisten yhteisöjen asioita hoidettaessa. Tarjolla on tietoa Ihalaisen seitsemän sisaren ja yhden veljen sijoittumisesta eri puolille Suomea ja jopa Kanadaan asti.

Kirjan koko: A4, 336 sivua, yli 500 kuvaa tai karttaa, Vammalan Kirjapainon laatuja. Hinta 40 euroa plus lähetyskulut.

Kirjaa saa ja lähettävät kirjoittajat:

Toivo Hinkkanen, p. 050 3425 027 ja

Esko Simonen, p. 050 369 5066

Vihje: Jos tarvitset ystävällesi arvokkaan joululahjan tai itselle mielenkiintoista joululukemista, tilaa kirja, ”Elämää edestakaisin”.

Kerro perheen ja
suvun uutiset lehdessä

Pyhäjärvi-lehti julkaisee joka numerossa
tietoja perhetapahtumista, kuten merkkipäivistä,
edesmenneistä ja valmistuneista.

Muistathan kuitenkin aina kysyä asianosaisilta
luvan tietojen julkaisuun.

Kirkonsanoma

Pyhät ihmiset

Marraskuussa, Pyhäinpäivän aikoihin, mieleeni palautuu nuorena näkemäni tapahtuma ja ihmiset kotiseutuni hautausmaalla. Heitä on siinä viisi, kulkemassa vasta käyttöönotetun hautausmaan käytävällä. Neljä heistä on sisaruksia, viides sukuun tullut aviovaimo. He ovat ikänsä asuneet samaa taloa, suurperheenä. Yhdessä on jaettu koko elämä, työt, vaikeat ajat, ilot ja surut. Nyt on tullut vanhuus. Askel on lyhentynyt, sairauksia ilmaantunut, ikää karttunut. On tullut elämän ilta.

He kulkevat pitkin hautausmaan käytävää, valitsemassa itselleen hautapaikkaa. Paikka on kartasta katsottu, asianmukaiset paperit tehty, nyt on vuorossa paikan varmistus itse hautausmaalla, lähellä kirkkoa.

Suntio johdattaa joukon varatulle paikalle, osoittaa hautojen suunnan. Joukko

seisoo hetken hiljaa. On vaikea tietää, mitä kunkin ajatuksissa liikkuu. Meidän hautapaikkamme, minun hautapaikkani? Kuka meistä mahtaa lähteä ensimmäisenä? On heidän yhteiseen elämänsä kuuluvaa, että perheen isäntä tekee ehdotuksen siitä, minkä vuoksi he ovat tänään liikkeellä: ”Käy sinä, velimies vanhimpänä tähän reunaan, Me voimme käydä vaimon kanssa tuonne toiseen reunaan. Siskot voivat käydä tähän väliin.” Ehdotus on hyvä, se sopii kaikille. Asia päätetään. Nyt jokainen tietää, mihin tulee kerran käymään – levolle.

Tänään he ovat kaikki siellä, levossa. Tuota keskustelua muistaen, ajattelen kiittolisena kaikkia niitä ihmisiä, joiden elämässä ja esimerkissä olen saanut keua perusihimillisiä, mutta myös peruskristillisiä to-

tuuksia: inhimillistä arvokkuutta, elämän ja kuoleman syvää kunnioittamista. Heidän lähellään on ollut helppoa ajatella ihmisen ja maan yhteyttä ja läheisyyttä, sitä, mikä Raamatun alkulehdillä saa muodon: ”Silloin Herra Jumala teki sinä tullut, maaksi pitää sinun jälleen tuleman”, ei kerro vain katoavaisuudesta vaan myös paluusta Jumalan käteen.

Heidän lähellään, kuten noiden viiden vakaumusellisen kristityn lähellä, on voinut tavoittaa tarkoituksellisuutta ja merkityksellisuutta huokuvan ajatuksen, joka eräiden Raamatun henkilöiden kohdalla sanotaan näin: Hän ”vaipui kuolemaan korkeassa iässä, vanhana ja elämästä kyllänsä saaneena, ja tuli otetuksi heimonsa tykö.” He lähtivät – eivät elämäänsä kyl-

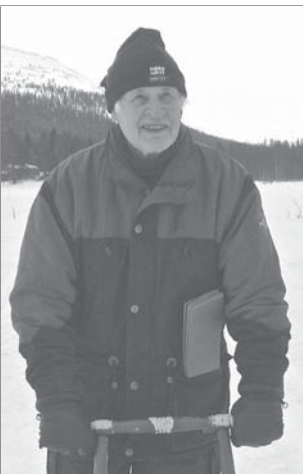
lästyneinä – vaan kaiken sen saaneena, mitä elämä juuri heille voi antaa.

Noiden ihmisten lähellä ja myös heidän haudallaan voi tavoittaa myös sen, mikä kristillisessä uskossamme on voimakkainta. Olemme elämämme aikana saatelleet omaisiamme haudan lepoon, niin kuin sanomme, ”jälleennäkemisen toivossa”.

Vaikka haudalla aika pyssäytyy, jopa kääntyy taaksepäin, haudalla näkee myös eteenpäin, aina iankaikkisuuteen asti. Tätä eteenpäin katsomista ja näkemistä kutsutaan uskoksi. Mitä edessä on, ei tosin vielä selvästi näy. Mutta usko on varmuutta siitä, että se, mikä ei vielä näy, sittenkin on.

PERTTI LUUMI

Merkkipäiviä

85 vuotta tuli täyteen Pyhäjärven pojalle, Käljassa syntyneelle **Aulis Lankiselle** 9.11. Ukkia juhlittiin koko lähisuvun voimin Virroilla. Jälkikasvu onnittele vielä lämpimästi.

OIKAISU. Viime lehdessä kerrottiin karjalaistytö **Meeri Kuusiston** lapsuuden kesistä Ahvenanmaalla. Jutussa Meerin tyttönimi oli mainittu väärin; hän on omaasukua **Huppunen**, ei Happonen. Toimittus pahoittelee virhettä.

Tilaa Pyhäjärvi-lehti omaksi,
ystävälle tai
sukulaiselle
lahjaksi
p. 040 730 2622

Tervehdys Ruotsista – ja kiitokset muistoista

Kiitos Anna-Liisa Heikkilälle viime lehdessä olleesta kirjoituksesta ”Raunioille rakennetaan”. Me olemme serkukset, syntyneet 1940 ja 1942, joten emme muista mitään välirauhan ja jatkosodan aikaisia tapahtumia.

Nämä haastattelut, jotka Sinä Anna-Liisa olet tehnyt, ovat juuri sitä, joka kiinnostaa meitä. Tämä rakentamisen henki ja ilo, se voi olla vain karjalaisilla!

Pyyntö teille kaikille, jotka muistatte ja olitte mukana jatkosodan vuosina, kirjoittakaa muistiin ja lähettäkää lehdelle.

Jos teillä on vanhempia jotka muistavat, haastatelkaa ja kirjoittakaa muistiin. Joka rivi on kullan arvoinen meille, jotka olimme lapsia silloin, kun vanhempamme rakensivat ja uskoivat tulevaisuuteen.

Haluamme jättää myös tuleville polville mahdollisimman paljon muistitietoa. Terveisin Ruotsissa asuvat, Pyhäjärvi-lehteä lukevat Kinnarin serkukset Monrualta

KYLLIKKI ja MARJATTA

Kyllä Pyhäjärven kansallispukua on tutkittu

Vuoden 1985 helmikuun lehdessä on esitelty hyvin laajasti Pyhäjärven kansallispukua ja sen tutkimuksen kohteita, jotka on hyväksytty kansallispukuneuvostossa. Lehdessä on myös esitelty tutkimuksen tekijä kotiteollisuusopettaja **Merja Kasanen** ja hänen valmistamansa kansallispuku ja sen tutkitut osat.

Tämä Merja Kasanen on **Pirjo Poutasen** o.s. Pakarinen löytö. Pirjo aikoi valmistaa ”oikeaoppisen” kansallispuvun, sillä tarkkana tyttönä Vuorelman ohjeet olivat hänestä ristiriitaiset. Hän sai kansallispukukonsulentilta Merja Kasanen nimen. Pirjon esityksestä Pyhän-Säätiö antoi Tyne Lehiköisen rahastosta 2000 markan stipendin Kasaselle tutkimuksen loppuun saattamiseksi. Nämä kaikki kansallispuvun tutkitut ja hyväksytyt ohjeet ovat Pyhäjärvi-Säätiön arkistossa.

Heti uusien kansallispukuohjeiden jälkeen tuli lehteemme kyselyjä, voiko vanhaa kansallispukua enää käyttää, vaikka se ei olisikaan uusien ohjeiden mukainen. Vastaus on hyvin selkeä. Kyllä voi käyttää. Puku on valmistettu silloisten käytössä olevien ohjeiden mukaan. Uusia pukuja valmistettaessa tietysti täytyy huomioida kansallispukuneuvostossa hyväksytyt ohjeet.

SALME RINTALA

Karjalaseurojen Satakunnan piirin hengellinen tilaisuus Kiikoisissa Edesmenneitten ja pyhäinpäivän ajatuksissa

Karjalaseurojen Satakunnan piirin alueen kaakkoiset jäsenseurat Äetsän Karjalaseura, Huittisten Karjalaseura ja Vammalan Karjalaseura järjestävät vuorovuosina hengellisen tilaisuuden, joka on usein ollut samalla koko piirin yhteinen hengellinen tilaisuus ja näin se oli myös kuluvana vuonna.

Tällä kertaa 4. marraskuuta järjestelyvuorossa oli Äetsän karjalaseura. Tilaisuus järjestettiin Kiikoisissa, jossa ei oma karjalaseura enää toimi, mutta sekä syntyperäisiä karjalaisia että myöhempien polvien karjalaisia paikkakunnalla edelleen asuu.

Kiikoisten karjalaiset ja Kiikoisten seurakunta olivat yhteistyössä järjestämässä tätä arvokasta tilaisuutta, jossa oli läsnä useita kymmeniä henkilöitä. Hengellisen tilaisuuden viettämiselle tällä kertaa Kiikoisissa oli luonnollinen peruste, 20.6. tänä vuonna tuli kuluneeksi 50 vuotta Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkkin pystyttämistä Kiikoisten hautausmaalle silloisen Kiikoisten Karjalaiset ry:n toimesta.

Seura oli saanut hankkeelle useiden liikelaitosten ja pankkien tuen, mikä mahdollisti sen toteuttamisen. Muistomerkkin on suunnitellut taiteilija **Kirsi Liimatainen** ja siihen kirjoitetut sanat ”Autuas se kansa, jonka Jumala Herra on” muistuttavat edelleen meitä siitä, että Jumala on sekä yksittäisten ihmisten että kansakuntien menestyksen takana. Se, joka Jumalansa hylkää, ei menesty.

Hengellinen tilaisuus aloitettiin seppeleen laskulla edellä mainitulle Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkille. Seppeleen laskijoina toimivat **Arja Tuomola** ja **Taisto Ahvonen**. Tämän jälkeen laulettiin yhdessä virsi n:o 30 ”Maa on niin kaunis”.

Seppeleen laskun jälkeen siirryttiin Kiikoisten seurakuntatalolle, jossa tilaisuus jatkui. Aluksi vieraille tarjottiin, kun taas muuten maistuvat kahvit karjalampiirakoiden kera. Kahvin jälkeen Äetsän Karjalaseuran puheenjohtaja, pyhäjärviuuringin **Markku Pärssinen** piti avauspuheen, jossa hän myös pöytäsiunaus kuulijoiden mieleen Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkkihankkeen vaiheita ja muistomerkkin paljastustilaisuutta.

Muistomerkki on kunnianosoitus kotinsa ja kotiseutunsa menettäneille sekä uuden elämän rakentaneille karjalaissukupolville. Se on myös paikka, jonka äärellä voi hiljentyä muistelemaan omaisia ja esivanhempia, jotka ovat haudatut nyky-

Muistomerkki seppeleinen.

sen rajan takaisen Karjalan kirkkomaihin. Samalla se on kunnianosoitus niille kymmenille tuhansille isänmaan puolesta henkensä antaneille ihmisille.

Tilaisuuden alkuhartausten piti Kiikoisten kirkkoherra **Matti Vähäkainu**. Hän palasi juuri 3.11. vietetyn pyhäinpäivän aiheisiin. Muistojen kynttilät muistuttavat meitä edesmenneistä sukupolvista. Pyhäinpäivässä yhdistyvät kaikkien pyhien päivä ja kaikkien uskovien vainajien muistopäivä.

Kirkkoherra totesi Karjalan heimon olevan eniten menetyksiä kokenut heimo Suomen historiassa. Ennen sotia Karjala menestyi toiminnan eri alueilla. Sotien aiheuttamat menetykset jättivät karjalaisiin pysyvän kaipuun, mutta samalla on aina ollut elettävä tätä päivää ja katsottava myös tulevaisuuteen. Ilman Jumalan apua ja Hänen antamia voimia ei olisi selvitty sotien rasituksista eikä kotinsa jättämään joutuneiden ihmisten uuden elämän järjestämisestä.

Pyhäinpäivään kuuluu myös tulevaisuus ja uskon uuden luominen. Kun päämäärä on selvillä, sujuu matkanteko helpommin kuin epävarmuuden vallitessa. Uusi elämä alkaa jo nyt, kun suostumme ottamaan vastaan Jumalan lahjoittaman armon.

Alkuhartausten jälkeen esiintyi seurakunnan lapsikuoroa edustanut duo **Karoliina Jaakola** ja **Milla Kaistamo** kanttori **Elisa**

Hännisen säestäessä. Duo esitti varmalla esiintymistaidolla kolme puhuttelevaa hengellistä laulua ja saivat osakseen yleisön runsaat aplodit.

Lasten jälkeen sai esiintymisvuoron ikuuori **Vilma Vepsä**, joka on syntynyt Karjalan Jaäskessä. Hänen evakkotiensä on johtanut Ulvilaan, jossa hän on mm. päässyt ripille v. 1946. Ennen varsinaisen tarinoinnin alkamista hän tiedusteli, kuinka moni kuulijoista oli syntynyt Karjalassa. Reippaasti yli kymmenen kättä nousi ylös. Vilma Vepsän tarina liittyy osin tähän päivään osin Karjalassa vietettyyn lapsuuteen ja kouluaikeihin. Hän kertoi olleensa kuluvan syksyn aikana kolmessa eri koulussa kertomassa omasta kouluajastaan Karjalassa. Hän kertoi vaikuttaneensa siitä, miten hiljaa lapset kuuntelivat hänen puheensa loppuun ja miten innokkaasti lapset esittivät kysymyksiä elämästä ja koulunkäynnistä Karjalassa. Juoksivatpa monet vielä hänen peräänsä ja pyysivät nimikirjoituksia.

Hän oli kertonut oppilaille, miten hänen koulunkäyntinsä keskeytyi Neuvostoliiton suorittamaa ilmahyökkäyksen hänen kotipaikkakunnalleen. Sota synnytti pelon pieneen lapseen. Pian oli jätettävä kotiseutu, jolla kuusi sukupolvea oli asunut samalla paikalla.

Evakkotaipaleelle lähdettiin 40 asteen pakkasessa tavaravaunussa, jossa oli laaverit päädyissä ja kamiina keskellä vaunua. Alkumatkalla olivat jatkuvana uhka-

na vihollisen ilmahyökkäykset. Matka kesti viisi vuorokautta. Vastanotto päätöstehtävissä ei ollut kovin ystävällinen. Muistojensa ja elämäkokemuksensa perusteella Vilma Vepsän sanoma lapsille oli ollut ja on: ”Rakastakaa toisianne”. Hän totesi vielä, että ”Karjalaisuus on sielun ääntä”.

Kuten Vilman mainitsemat koululapset, myös hengellisessä tilaisuuden osanottajat kuuntelivat hiljaa ja herkin mielin hänen tarinointiaan ja sen päätyttyä puhuja palkittiin runsain kätten taputuksin.

Välillä laulettiin yhdessä Ilmari Hannikaisen J. F. Granlundin runoon säveltämä hengellinen laulu ”Kotomaamme” ja Kreetta Haapasalon ”Kanteleeni”.

Seuraavaksi jääskeläissukuinen **Liisa Jokela** haastatteli Kiikoisissa asuvia tai asuneita Karjalassa syntyneitä henkilöitä. Hän totesi Kiikoisiin asutun suhteellisen vähän karjalaisia. Evakkomatalla täällä pyssähtyi joksikin aikaa noin 500 karjalaista, mutta vain 13 asutustilaa ja 14 rintamamiestilaa perustettiin.

Haastatelluista **Elvi Eskola** (ent.**Skaffari**) kertoi evakkomatkan jälkeisestä elämästä Raudun kylässä ja siitä miten nopeasti lapsi oppi ”kaksikieliseksi” eli koulussa puhuttiin paikallista murretta, mutta kotona edelleen karjalan murretta. Lapset joutuivat osallistumaan kodin askareisiin ja olemaan välillä koulustakin poissa sen vuoksi. Elvi Eskola totesi lopuksi, että Raudun kylässä kaikki ovat hyviä naapureita ja ystäviä.

Sama viesti välitti myös haastateltavan ollut **Matti Ahvonen**. Hänelle rippikoulu oli ollut ”kovin koulu”, mikä ei kuitenkaan joutunut kirkosta, vaan siitä, että rippikoulu ajoittui heti paikkakunnalle ja uusiin olosuhteisiin tulon, seurakunta ja sen toimintakulttuuri ei ollut tuttu. Sitten min Matti Ahvosen elämäntie johti Kiikoisista Keikyään, joka nykyisin on osa Sastamala.

Kanttori **Elisa Hänninen** esitti yksinlauluna Kari Tikan säveltämän ja sanoittaman laulun ”Jumalan suuri lahja”, jonka jälkeen Vpl. Pyhäjärvellä syntynyt rovasti **Tauno Wikström** lausui päätössanat. Hänen mielestään ihmisten tulee hyväksyä vajavaisuutensa ja epätäydellisyytensä: ”Älkää pyrkikö täydellisyyteen. Meillä on täysi kotiintulioikeus Jeesuksen luokse.” Rovasti Wikström päätti puheensa Herran siunaukseen, jonka jälkeen laulettiin yhdessä virsi 341: Kiitos sulle Jumalani.

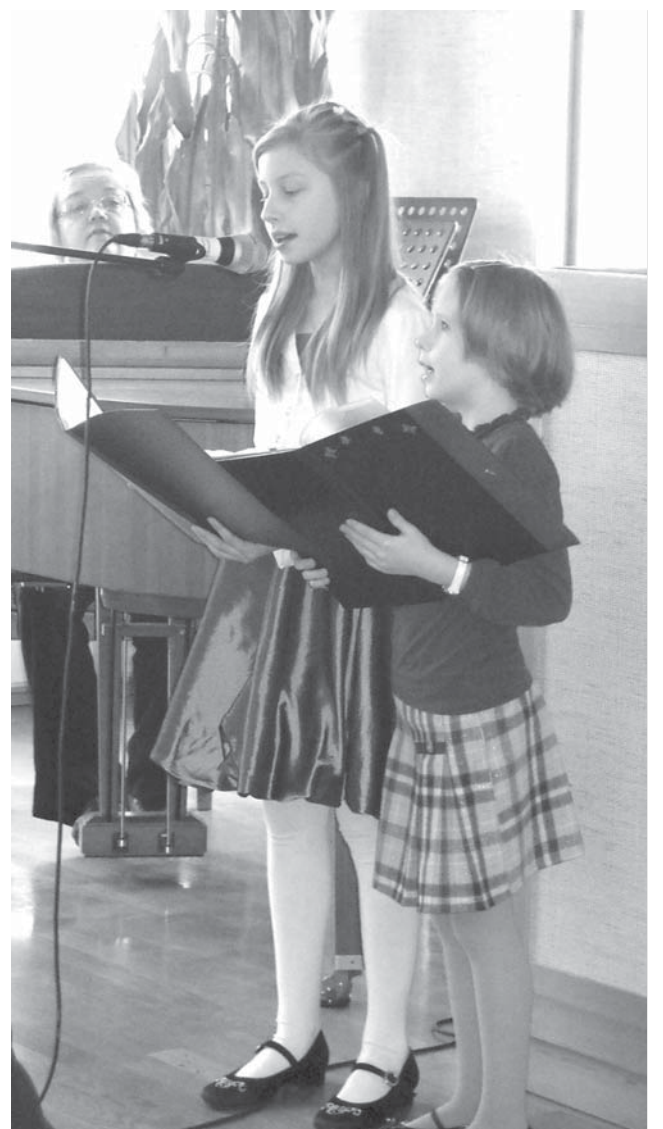
Markku Pärssinen.

Lopuksi Huittisten Karjalaseuran puheenjohtaja **Heikki Kiiski** kiitti kaikkia tilaisuuden järjestelyissä mukana olleita lämmintehkeistä ja arvokkaasta tilaisuudesta. Oli sykkähdettävää laulaa seppeleen laskun jälkeen Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkkin äärellä ”Maa on niin kaunis”. Kiiskillä itsellään on siiteet Kiikoisiin, sillä hänen perheensä tie on johtanut Vpl. Pyhäjärveltä Alavuden

kautta Kiikoisten Tervahautaan ja myöhemmin edelleen nykyisille asuinsijoille. Hänellä on juuret Vpl. Pyhäjärven lisäksi sen naapuripitäjässä Sakkolassa.

Heikki Kiiski ilmoitti, että hengellisten tilaisuuksien järjestämisen perinne jatkuu ja seuraava tilaisuus järjestetään Huittisten Karjalaseuran toimesta.

RAIMO
HANNUKAINEN

Karoliina ja Milla.

Raha-aarre, eläinriipuksia, maksuhopeaa

Pyhäjärven ympäristöstä esiin merkittäviä rautakautisia muinaislöytöjä

Aiemmin tunnettua

Pyhäjärven esihistoriassa kivikausi on ollut parhaiten tunnettu muinaisuuden ajanjakso. Alueelta on löytynyt runsaasti kivikautista esineistöä ja etenkin suomalaisien toimesta 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten jälkeen pitäjältä tunnetaan kymmenittäin kivikaudelle (n. 8900–1500 eKr.) ajoittuvia asuinpaikkoja ja muita muinaisjäännöksiä. Näiden ohella alueelta on viime vuosikymmeninä paikannettu myös monia tarkemmin ajoittamattomia kiviröykkiöalueita.

Sen sijaan tiedot alueen rautakaudesta (n. 500 eKr. – 1300 jKr.) ovat tähän asti perustuneet vain muutamaani suomalaisaikana ennen sotia löytyneisiin esineisiin. Pyhäjärven rautakautinen asutuskuvaa onkin vaikuttanut selvästi köyhemmältä kuin esimerkiksi naapuripiirissä Räisälässä, Käkisalmissa ja Sakkolassa, joissa jo 1800-luvulla tutkittiin useita rautakauden loppupuolelta, lähinnä Karjalan ristiretkiäälle, ajoittuvia rikkaasti varusteltuja ruumiskalmistoja.

Kuuluisa suomalainen arkeologi **Theodor Schvindt** teki vuosisatojen vaihteessa pieniä kaivaus- tutkimuksia myös monilla pyhäjärvisillä kalmistoilla, mutta nämä kohteet olivat esineettömiä ja ajoittuivat Schvindtin mukaan historiallisen ajan puolelle.

Pyhäjärven aikaisemmin tunnetuista rautakautisista löydöistä mainittakoon Pyhäkylän Pusulan talon mailta Suutarpellon vuonna 1930 oja kaivettaessa esiin tullut soikea kupurasolki. Lahnavalkamasta, Pyhäkylän itäpuolelta, on 1910-luvulla peltoraiviosta löytynyt samoin soikea kupurasolki. Rautakaudelle loppuun ajoittuvia löytöjä on ennen sotia tullut esiin myös ainakin Kiimajärven ympäristöstä sekä Konnitsasta.

Kaikki löytyneet esineet ajoittuvat pääasiassa 1100- tai 1200-luvulle ja niitä on pidetty lähinnä yksittäisinä irtolöytöinä. Hieman vanhempia ovat Kahvenitsan Puikkosen Hiekkamäestä 1930-luvulla löytyneet esineet, joista mainittakoon koristeelliset ranne- ja kaularenkaat, jotka ajoittuvat viikinkiajalle 800-900-luvuille. Kaikkia näitä esinelöytöjä säilytetään Kansallismuseon kokoelmissa.

Pyhäjärven rautakautisilla löytöpaikoilla ei kaivaus- tutkimuksia ehditty suomalaisaikana lainkaan toteuttaa. Esihistorian nuorim-

mat aikakaudet ovat olleet tutkimukselle muutoinkin haastavampia, sillä jäännösten etsiminen on kivikauden kohteita paljon vaikeampaa ja löydökset ovat yleensä tulleet sattumalta esiin maata muokattaessa.

Uudet löydöt muuttavat kuvaa

Nyt tehtyjen uusien rautakautisten löydösten myötä kuva Pyhäjärven rautakaudesta muuttuu kertahetolaksi.

Keväällä 2012 oli pietarilainen, Plodovojessa entisen Pyhäkylän alueella syntynyt ja Riiskassa vapaa-ajan asuntonaan pitävä menneisyyden harrastaja ottanut yhteyttä Kannaksen alueella toimivaan arkeologin. Harrastaja oli viime vuosien aikana kerännyt Pyhäjärven peltotalueilta metallinilmaisinta käyttäen runsaasti esineistöä sekä rautakauden lopulta että historian eri ajanjaksoilta aina 1900-luvun muistoihin asti.

Löytyneet esineet saatiin nähtäviksi elokuun alussa 2012, kun arkeologit **Juha Ruohonen** Turun yliopistosta sekä **Stanislav Belsky** Pietarin Kustkamermuseosta kävivät Riiskassa tapaamassa kyseistä miinaharavaharrastajaa.

Tutkimukset olivat osa laajempaa Karjalankannaksen rautakauden lopun ja historiallisen ajan kalmistojen sekä kirkonpaikkojen tarkastelevaa arkeologista tutkimushanketta. Tutkijoille tarjoutui ainutlaatuinen tilaisuus sekä nähdä että myös valokuvata kaikki esinelöydöt. Samalla löytäjä myös osoitti maastossa kaikki keskeiset löytöpaikat.

Ainakin kolmelta eri alueelta Pyhäjärven ympäristöstä on löytynyt runsaasti rautakauden lopulle ajoittuvaa esineistöä. Löydöistä mainittakoon esimerkkinä lukuisat sormukset, koristeelliset veitsenkahvat, pukujen korustoon kuuluvat erilaiset riipukset ja soljet, länsi- että itämaiset hopearahat sekä mm. maksuhopean kappale. Lisäksi löytöjä on runsaasti myös myöhemmiltä historian aikakausilta.

Pyhäkylän Pusulan löytökeskittymä

Pyhäkylän Pusulan talonpaikan läheisyydessä sijaitsee hyvin runsaslöytöinen alue. Kyseessä on laaja ja yhtenäinen, nyt laiturina oleva rinnepelto, jonka alaosasta ja matalilta kumpareilta on tullut esiin monia muinaisesineitä. Pelt

itse asiassa osoittautunut antimiltaan oikeaksi rautakautiseksi aarreaksiksi.

Rinteen alaosaan heti Pusulan talon alapuolelta on löytynyt läheltä toisiaan kaksi karjalaistyyppistä erittäin koristeellista eläinriipusta sekä ketjunkantaja. Toisessa riipuksesta on sekä hevosen että linnun piirteitä, kun taas toinen muistuttaa enemmän hanhea. Tällaisia onnttoja linturiipuksia tunnetaan aikaisemmin etenkin savokarjalaiselta kulttuurialueelta.

Löytöpaikalta samaa peltoa luoteeseen kulkiessa on tullut esiin mm. pronssisia korvakeputkia, kankiketjun kappale, korvalusikan katkelma, pronssisia hevosenkengänmuotoisia solkia, monia sormuksia, ketjunkantajia ja runsaasti niistä riippuneita helyjä sekä päätekoristeita.

Peltoalueen kulman läheisyydestä, Pyhäkylään ja kirkolle vievien teiden risteuksen läheltä, on löytynyt koristeellisia veitsien pronssikahvoja sekä arabialaisten hopeakolikoiden eli dirhemien katkelmia.

Kauppareittejä seuraten kyseisiä kolikoita kulkeutui Suomeen viikinkiajan loppupuolella, 900- ja 1000-luvulla, suuri määrä. Rahoja käytettiin etenkin maksuhopeana ja koruina. Varsinaisesta maksuhopeasta voidaan puhua myös peltoalta samasta paikasta löytyneen katkaistun hopeatangon osalta. Tällaisia maksuhopeatankoja eli riunoja tai niiden kappaleita on löytynyt vain Räisälän Tiurinnasta, mutta ei lainkaan nykyisen Suomen alueelta.

Pusulan talon alapuolella on löytyneen esineistön perusteella varmuudella sijainnut rautakauden lopulle ajoittuvaa ruumiskalmisto. Esineistön mukaan paikalla on ollut etenkin monia

rikkaasti varusteltuja naisten hautoja. Esineet ovat tulleet pellon pintakerrokseen paikkaa myöhemmin kynnettäessä.

Kalmistosta hieman luoteeseen on todennäköisesti ollut myös asuinpaikka, löytyneiden maksuvälineiden perusteella ehkä myös kauppapaikka.

Pusan eli Pusulan tiluksilta tiedetään jo 1916 löytyneen neljä pääkalloa ja muita luita rivissä pitkin kivikkorinnettä. Paikkaa ei jostain syystä tuolloin tarkemmin tutkittu, mutta tieto paikan etäisyydestä, noin 500 metriä järven rannasta, sopii hyvin yhteen nyt tehtyjen löytöjen kanssa. Luita ei paikalta enää 2000-luvulla ole mainittu löytyneen, mutta tästä huolimatta kyse lienee samasta kalmistosta.

Raha-aarre kirkon vierestä

Merkittävänä voidaan myös pitää kirkon vierestä peltotalueelta löytyneitä rahakeskittymää.

Länsimaisia, 1000-luvulta alusta 1100-luvulle ajoittuvia hopeakolikoita on löytynyt runsaasti kirkonpaikasta alle kilometrin etäisyydeltä, Pikku- ja Iso-Papiloiden väliin jäävältä Pyhäjärven viettävältä peltotalueelta.

Pelloilta on tähän mennessä poimittu kaikkiaan kolmisenkymmentä rautakauden lopulle ajoittuvaa pientä hopeakolikkoa. Näistä yhdeksän saatiin valokuvattavaksi, kun taas kaksinkertainen määrä vastaavanlaisia rahoja oli jäänyt toisen löytäjän haltuun.

Kolikoita on löydy ainakin Englannissa ja Saksassa. Yhdessä kolikossa oli läpi lyöty reikä, jonka perusteella rahaa lienee käytetty myös koruna.

Kolikot ovat todennäköisesti peräisin yhtenäisestä rahakätköstä, joka on

Pronssinen hevosenkengän muotoinen solki Pyhäjärveltä.

alkujaan kaivettu maahan astiassa. Savesta tehty, metallinen tai tuohinen astia on sitemmin kyntötoissa hajonnut, sillä rahoja on löytynyt pelloilta melko rajatulta, halkaisijaltaan noin 30-40 metriä olevalta alueelta.

Kyseiseltä pelloilta ei löydettyjään mukaan ole noussut esiin muuta esihistorialliseen aikaan ajoittuvaa materiaalia, joten löytöyhteyden perusteella kolikoiden suhteen voitaneenkin puhua tarkoituksellisesta kätköstä tai jopa raha-aarteesta.

Kannakselta on tälle aikakaudelle keskittyviä raha-aarteita aikaisemmin tiedossa vain muutama, joten kyseessä on arkeologian lisäksi merkittävä lisä myös numismaattiselle tutkimukselle.

Löytöjä myös Kahvenitsasta, Enkkuaasta ja Salitsanrannasta

Myös muista Pyhäjärven kylistä on noussut esiin mielenkiintoisia esinelöytöjä.

Salitsanrannan länsilaidalta maantien läheiseltä pelloilta on löytynyt pronssisia neuloja ja muita, todennäköisesti historiallisen ajan esineistöä.

Keljanlahden pohjukasta puolestaan on päivänvaloon noussut sulaneiden pronssiesineiden katkelmia ja sormuksia, jotka ovat

tarkemmin ajoittamattomia – osa löydöistä voi ajoittua rautakauden periodeillekin.

Lisäksi esimerkiksi Lahnavalkamasta on löytynyt hiekkakivinen valinmuotti, jossa on yksityiskohtaiset ja koristeelliset muotit napille, helalle ja soljelle.

Pyhäjärven kaakkoisrannoilta, Enkkuan kylästä lähellä Hatunniemen kärkeä Kivikkoahopellon läheisyydestä, Jääskelänlahden edustalla olevalta pelloilta on tullut esiin rautakauden lopulle ajoittuvista löydöistä ainakin linturiipuksen katkelma sekä kolmeen osaan hajonnut erittäin koristeellinen riipuskuori.

Paikalta on myös tarkemmin ajoittamattomia sormuksia ja saviastiankappaleita sekä 1500-luvun kolikoita. Paikka on neuvostoajana syväkynnetty, joten kaikki löydöt ovat peltokerroksissa täysin sekaissain.

Lisäksi Enkkuan Korkanniemiessä olevassa rantametsikössä tarkasteltiin ilmeisiä peltoraunioita, joita venäläiset tosin pitivät hautaröykkiöinä.

Kahvenitsanjärven itäpuolelta Puikkosen peltoukelta oli taltioitu keskiajan lopulle ajoittuvia löytöjä, kuten kookas ristiriipus, aurinkokuviainen riipus ja 1500-luvun kolikko.

Tältä seudulta on tulevaisuudessa odotettavissa

Yleiskuva Enkkuan Hatunniemen löytöalueelta.

Rautakauden lopulle ajoittuvia esineitä Pyhäjärveltä. Vasemmalta pronssisormus, tasavartisen soljen katkelma, korvalusikan osa sekä riipuskorun päätykoriste.

sa lisää mielenkiintoisia löydöksiä, sillä lähellä sijaitsevalta Hiekkämäen löytöpaikalta oli jo 1930-luvulla tullut esiin viikinkiaikaisia koruja.

Kiskonsaaren arvoitukselliset ristikivet
Arvoituksellisia voidaan pitää Pyhäjärven vesistön eteläosassa sijaitsevasta Kiskonsaaresta löytyneitä ristikuvioita.

Kiveen hakatut ristit ovat kahden kookkaan maakiven laella, vain vajaan kymmenen metrin etäisyydellä toisistaan. Molemmissa kivissä on säännöllinen yksinkertainen ristikuvio, joka on noin 8 senttimetrin pituinen. Kivet sijaitsevat mäki alueen korkeimmalla kohdalla, Vanhamäen tilan entisessä pihapiirissä tai sen rajalla, joka on nykyisin niitynä.

Yhtä ristikuviota voisi pitää rajamerkinä tai kiintopisteinä, mutta kahden ristin esiintyessä vierekkäisissä kivissä kyseeseen tulee jokin muu selitys. Saari mainitaan vankasti asuttuna jo vuodelta 1500 olevassa verokirjassa, ja sitä on aikaisemmin kutsuttu mm. Vatikansaareksi. Ehkä kyseessä on kivien ja sitä myöten

piha-alueen pyhittäminen ristinmerkeillä tai jokin muu kansanuskon heijastuma. Ristikivet löytänyt harrastaja on omien sanojensa mukaan pitänyt silmänsä auki myös mahdollisten kuppikivien varalta, mutta tällaisia ei Pyhäjärveltä ole toistaiseksi kohdalle osunut.

Rautakautinen keskittymä
Aikaisemmin tunnettujen löytöjen suhteen Pyhäjärvi oli siis vaikuttanut rautakaudella naapuripitäjiä köyhemmältä alueelta.

Alueen keskeisen sijainnin ja vanhoja kylien lukumäärän ja sijainnin perusteella on kuitenkin ollut vain ajan kysymys, milloin seudulta tulee paljastumaan kyseiselle ajanjaksolle kuuluvia esinelöytöjä.

Nyt ilmi tulleet löydöt ylittävätkin kaikki odotukset, sillä näiden perusteella asutus on ollut yhtä tiivistä ja tiheää kuin lähialueillakin. Suojaisten sisäjärvien rannoilla on ollut runsaasti asuinpaikkoja, tosin Laatokan rantamia lienee asutuksen suhteen kuitenkin vältetty.

Nyt tietoon tullut raha-
aare, ruumiskalmisto, mahdolliset asuinpaikat sekä lu-

kuisat muut löydökset kertovat Pyhäjärven alueen intensiivisestä asutuskaudesta rautakauden viimeisillä ajanjaksoilla, viikinkiajan lopulla ja etenkin ristiretkiajalla. Esinevastineet viittaavat tiiviiseen yhteydenpitoon sekä lähiympäristön kyliin että kaupankäynnin myötä myös kauemmas itään ja länteen.

Uudessa aineistossa on kuitenkin myös tasavartisen soljen kappale, joka on valmistettu jo vuosisatoja aikaisemmin 800-luvulla. Tämän esineen tarkka löytöpaikka ei ole tiedossa.

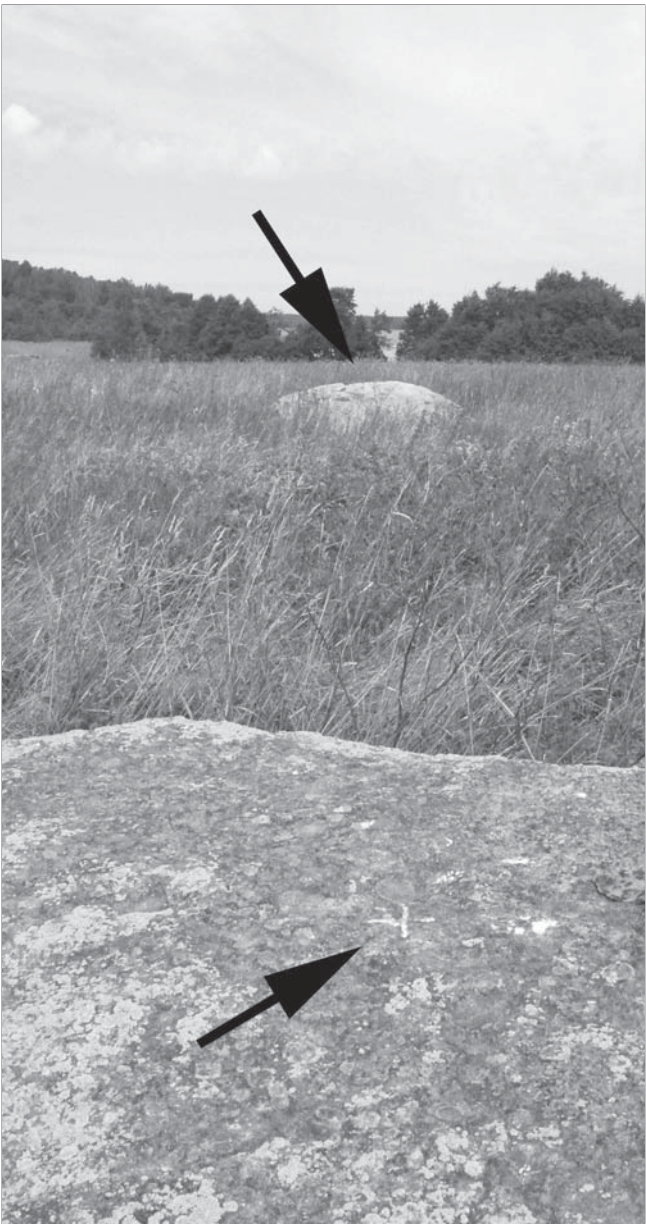
Lisäksi Pyhäjärven peltoilta on tullut paljon historiallisen ajan tavaraa, kuten ristiriipuksia, ikoneja, solkia ja paljon myös tunnistamattomia löytöjä.

Suuri osa rautakauden asuinpaikoista, kalmistoista ja esineistöstä on edelleen löytymättä. Pelloista kuitenkin vain harvat ovat nykyisin viljelyksessä, eikä paikallisilla arkeologeilla ole juurikaan mahdollisuuksia eikä asiantuntemusta tehdä alueella järjestelmällistä tutkimusta. Nyt tehtyjen löytöjen saamisessa tieteellisen tutkimuksen piiriin on myös omat ongelmansa.

JUHA RUOHONEN

Kaksi Pusulan pelloilta löytynyttä itämaisen hopearahan eli dirhemin palasta.

Kiskonsaaren Vanhamäen ristikivet. Hakattujen ristien paikat kivissä osoitettu kuvaan lisätyillä nuolilla.

Arkeologi Juha Ruohonen johtaa Turun yliopiston arkeologian oppiaineen tutkimusprojektia ”Karjalankannaksen kalmistot ja kadonneet kirkonpaikat”.

Vuoden 2012 tutkimukset olivat osa tätä laajaa monivuotista tutkimushanketta, jossa on etsitty rautakauden lopun ja historiallisen ajan kalmistoja sekä haettu maastosta viimeistään 1700-luvulla autoituneita kirkonpaikkoja.

Yhteystiedot:
jukaru@utu.fi,
02-3335252 tai
0400-516352
Postiosoite:
Arkeologia,
Henrikinkatu 2,
20014 Turun yliopisto

Tiesitkö tämän Pyhäjärven vaakunasta?

Vaakunan kuviot on otettu Pyhäjärven kirkkoaholle 1936 pystytetystä lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkin huipulla olevasta lyhdystä, jonka yläpuolella oli Karjalan vaakunakuvio. Idea on rovasti **Kaarle Viikan** ja heraldisessa muotoilussa avusti heraldikko, graafikko **Kaj Kajander**, 1989.

Vaakunan selitys:
Punaisessa kentässä kultainen lipuke, jossa musta, kulmikas tylpäkärkinen ankkuriristi; ristin alin sakara muita pitempi. Lipukkeen yläpuolella kaksi irtonaista, toisiaan vastaan iskevää käsivartta, joista oikea pitelee miekkaa, vasen käyrää sapelia; kaikki hopeaa.

Räisälän kirkkoa juhliitaan joulukuussa

Räisäläisten Säätiön kristillisen perinteen ylläpidon teemana on v. 2012 ollut Räisälän entinen, tänä vuonna 100 vuotta täyttänyt kirkkorakennus.

Tapahtumaa juhlettiin 16.6.2012 Räisälässä ja juhluvuosi jatkuu vielä 16.12.2012 Eurassa.

Joulukuisen päivän aloittaa juhla jumalanpalvelus Euran kirkossa, minkä jälkeen seurakuntakeskuksessa esitellään kirkkoarkkitehti Josef Stenbäckin elämäntyötä ja avataan hänen suunnitteleman Räisälän kirkon muistonäyttely.

Pyhäjärvi-Säätiön stipendinsaaja:
Missä olet,
mitä teet,
mitä kuuluu?
Laita lehteen kuulumisiasi!

Kuka oli Orbinski – osana Pyhäjärven historiaa

Kyläretki 1770-luvun Pyhäjärvelle ja erityisesti yllättänyt vauraus herätti kiinnostukseni tätä aikaisempiin aikoihin. Mitä seureauksia vallanvaihto Ruotsin alaisuudesta Venäjän alaiseksi 1710-luvulla oli tuonut mukanaan ja milaista oli 1600-luvulla. Aloin tutkia historian kulkua ja yksi tuntematon kortti, joka tuli käteen, oli Orbinski. Ajattelin, että häneen tutustuminen taustoittaa aikaa lisää.

Pyhäjärven pitäjän monipuolinen historiikki Vpl Pyhäjärvi julkaistiin pian evakkoon joutumisen jälkeen v. 1950. Kirjoittaja ja aineiston kokoaja oli maisteri **Impi Wiika**. Kirjassa käsitellään vain lyhyesti 1600-lukua ja Orbinskista kerrotaan varsin hatarasti. ”**Albrecht Johan Orbins-kijillä** näyttää olleen tila Pyhäjärvellä” ja mainitaan muutama paikkanimi, joka oli jääneistä jäljistä, Orpitskan niemi ja Orpitska-apaja.

Kuka tämä Orbinski oli, mistä hän oli tullut, mitä hänelle tapahtui myöhemmin? Näihin kysymyksiin en löytänyt vastausta mistään pyhäjärveläisten elämää käsittelevistä artikkeleista ja teoksista. Osaan kysymyksistä antoi vastauksen Orbinskin sukuseuran julkaisema ansiokas selvitys suvun reiteistä (Aho-nen – Alhomäki – Orbinski: Orbinskin suku). Molemmissa edellä mainituissa lähteissä on tuosta ajasta nykytietämyksen mukaan epätarkkuuksia, tämä artikkeli täsmentää monia niistä.

Vain sata vuotta Ruotsin osana

Pyhäjärvi sijaitsee Laatokan rannalla parikymmentä kilometriä Käkisalmen eteläpuolella Karjalankannaksella. Arvelen, että alueen historian erikoispiirteet eivät ole yleisesti tunnettuja, joten käsittelen niitä ennen Orbinskeihin siirtymistä.

Opin koulussa näin: ”Suomi oli Ruotsin hallinnassa vuosisatoja, ainakin ristiretkistä lähtien eli yli 600 vuotta, ja itäraja piirrettiin ensimmäisen kerran Pähkinäsaaren vuonna 1323. Tämän jälkeen vuonna 1808 Suomen isännäksi tuli Venäjä. Suomi itsenäistyi vuonna 1917 ja vuonna 1944 menetettiin Karjala.”

Käsitys on varsin pelkistetty ja yksioikoinen, erityisesti pyhäjärveläisestä näkökulmasta. Pähkinäsaaren rauhassa Ruotsin valtakunta ei ulottunut Laatokalle asti, vaan Pyhäjärvi jäi Novgorodin ja myöhemmin Venäjän puolelle. Ruotsalaiset valtasivat vuonna 1580 Käkisalmen ja lähiympäristön, mutta rauhanneon jälkeen alue palautettiin vuonna 1597.

Uusi yritys saada Ruotsin valtio ulottumaan Laato-

kan rantaan onnistui 1610-luvulla ja vuonna 1617 Stolbovan rauhan jälkeen alkoi Pyhäjärvellä virallisesti Ruotsin kuninkaan aika.

Ruotsalaisessa komennossa pitäjä oli vain sata vuotta, kun käytännössä vuonna 1710 venäläiset valloittivat Käkisalmen ja samalla Pyhäjärven alue palasi Venäjän hallintaan, josta se vapautui vuonna 1917.

Taustaselvitystä tehdessäni havaitsin, että erityisesti ns. isovihan ajasta näytetään vieläkin Suomessa kirjoitettavan suomettunutta historiaa. Nimittäin moni ”lähde” mainitsee Venäjän hyökänneen Suomeen v. 1713 tai 1714. Vasta tällöin muka alkoi hyökkäys, jossa venäläiset joukot valtasivat Suomen Pohjanlahtea myöten. Kun Viipuri oli Käkisalmen tapaan vallattu jo vuonna 1710, pohtii, että eivätkö nämä kaupungit kirjoittajien mielestä kuuluneet Suomeen? Virallinen rauhansopimus solmittiin vuonna 1721, jolloin kaakkoiseksi rajalinjaksi tuli suunnilleen nykyinen.

Karjalan matkaaja ylittää Pähkinäsaaren rauhan rajan pari kilometriä ennen saapumista Sakkolan Kiviniemeen. Raja tuli Saijanjokea etelästä Vuokseen ja jatkui jonkin matkaa vanhaa Vuoksen pääuomaa pitkin ensin länteen, sitten pohjoiseen ja edelleen Räisälän länsirajaa pitkin kohti Simpelettä.

Siis esimerkiksi Rautu, Sakkola, Metsäpirtti, Pyhäjärvi, Räisälä ja Käkisalmi olivat itäpuolella. Näissä Kannaksen pitäjien historia on läntisiin luovutetun Karjalan lähinaapureihin verrattuna aivan erilainen.

Historian tuntemuksen karttuminen toi ”Karjala takaisin” -vaatimukseen Pyhäjärven osalta monimutkaisempia piirteitä, siis kenelle takaisin ja miksi?

Nimittäin 1500-luvun lopulla ja 1600-luvulla paljon kreikkalaiskatolisia ”alkuperäisasukkaita” siirtyi rajan itäpuolelle, osin sotatoimien ja osin henkisen painostuksen johdosta. Jos onkin niin, että Matiskalassa asuneen äitini syntymäkodin pihapiirin rakennetussa uudessa datsassa asuutasssa vaiheessa karkotetun perheen jälkeläisiä? Ei niin tietysti ole, mutta itsestään selvytykset eivät enää olleetkaan itsestäänselvyysiksi. Vähän epämukavaksi olo-ni tuli.

Ruotsalaiset läänitykset

Ruotsin Venäjältä vuonna 1621 saamasta alueesta muodostettiin Käkisalmen lääni. Tämä alue oli laaja, siihen kuuluivat esimerkiksi Lieksa ja Nurmes eli Pielisen ympäristö, nykyinen Pohjois-Karjalan maakunta.

Tämä kannattaa tiedostaa, ettei tee historian ymmärtämisessä virhettä tulkitsemalla, että kaikki Käkisalmen läänissä mainitut tapahtumat olisivat sattuneet lähelläkään Käkisalmen kaupunkia ja Pyhäjärveä, useimmiten rettelö tai kahaus oli ollut satojen kilometrien päässä.

Valloitettu alue oli voitomaata, eikä saanut kaikkia oikeuksia, kuten mahdollisuutta lähettää edustajiaan valtiopäiville. Aluksi Ruotsin kuningas antoi koko Käkisalmen läänin vuokralle **Jacob de la Gardielle**, ranskalaistaustaiselle sotapäällikölle, jolloin hallinto ja veronkeräys saatiin käyntiin.

Vuonna 1629 nimitettiin Käkisalmen, Inkerinmaan ja Liivinmaan lääneille yhteinen kenraalikuvernööri, **Johan Skytte**, toimipaikkana oli Narva, joka on nykyisin Viron itäisin kaupunki.

Kuninkailla ja kuningatarilla oli tapana antaa maa-alueita alamaisilleen palkkiona erilaisista valtakunnan eteen tehdyistä palveluksista ja jopa suoraan palkan korvikkeeksi. Noihin aikoihin aateliset saivat pitää lähes kaikki keräämänsä verot.

Pyhäjärven ensimmäisen Ruotsin vallan aikaisen läänityksen sai v. 1632 sotakomissaari **Erik Antinpoika Trana**, jonka suureen Räisälän alueeseen sisältyi Pyhäjärveltä Kahvenitsan kylä.

Trana oli Karjalasta lähtöisin ja toimi aluksi venäjäläisena, josta eteni kenraalimajuriksi. Hän kaatui vuonna 1634 30-vuotisen sodan taistelussa. Vuonna 1650 läänityksen peri hänen vävynsä **Jacob Törnesköld**, josta myöhemmin tuli ensin maaherra Käkisalmen pohjoisen läänin osaan ja sitten Viipuriin.

Viimeistään v. 1640 annettiin Kuivaparinan kylä, jossa oli mm. latokartano (karjatila), **Henrik von Blanckenhagenille**. Hän oli Salmin kaupungin ensimmäisen pormestari ja rajatarkastaja, aktiivinen läänin hallintokoneiston ja uusien kaupunkien kehittäjä.

Hänen isänsä lienee ollut Pärnun apulaiskirkkoherra ja suku oli alkuaan Pommerista. Hän asui Salmassa ja ehkä osittain Käkisal-messa. Venäläiset epäilivät, että hän oli lähettänyt vakoojia Aunukseen ja kävivät vangitsemassa hänet vuonna 1656. Hän kuoli vankeudessa Aunuksessa. Kuivaparina, joka myöhemmin esiintyy nimellä Kiviparina, oli lesken hallinnassa ainakin vuoteen 1679 asti.

Käkisalmen läänin kirjanpitäjä **Erik Michelsson** sai vuonna 1646 palkan korvikkeeksi läänityksenä kolmasosan Lill-Pyhän kylästä sekä Konevitsan maatilän tuotot. Tämän lisäksi hän

keräsi rahana verot Laatokan rannan kylistä Riiska, Sortanlahti, Vernitsa ja Visijoki. Visijoen arvelen tar koittaneen Rahkajärven las-kujokea eli Lohijokea.

Berendt Taube von Isen, eversti ja virolainen aatelinen sai v. 1647 osan Pyhäjärven kylistä. Hän oli Suomesta kerätyn ratsujoukon komppanian päällikkö. Suku oli tullut Tanskasta Vieroon jo 1300-luvulla. Sukuhaaralla oli suuri Purtsen kartano (Isenhof) lähellä Kohtlajärven kaupunkia Suomenlahden rannalla. Berendtin isoisän noin v. 1540 rakennuttama kivikartano on entisoitu 1990-luvulla.

Taube oli naimisissa **Margareta von Dellwigin** kanssa ja hän kuoli v. 1676. Hänet haudattiin Tallinnan Tuomiokirkkoon.

Kuvia kartanosta löytyy osoitteesta: <http://www.purtsekindlus.ee>

Otto von Yxkull-Gyllenbånd ja hänen veljenpoikansa saivat läänityksen vuonna 1648 ja se korotettiin **Pyhäjärven vapaaherrakunnaksi** v. 1650. Vapaaherrakunnalla oli verotusoikeuden lisäksi jonkin verran hallinnollista valtaa alueellaan. Otto kuoli v. 1653 ja hänen seuraajakseen tuli veljenpoika **Reinhold Johan** (k. 1672) ja sitten poika **Hermann**. Reinholdin isä Johan (k. 1648) oli ollut Viron ritarikunnan päemies.

Yxkull-suku oli varakas-ta. Heillä oli lukuisia kartanoita ja he olivat sotilaallisten ansioiden lisäksi rahoittaneet sotimista. Arvelaan, että suku on lähtöisin Saksasta, mutta se oli kauan asunut Virossa. Reinhold asui Säreveren kartanossa noin 50 km Pärnusta Sak-veren suuntaan. Hänet haudattiin Tallinnan tuomio-kirkkoon. Hautajaiskulueessa mukana ollut Pyhäjärven vapaaherrakunnan lippu oli kertomusten mukaan aiheuttanut pahennusta. Suomen suurlähetystö Tallinnan vanhassa kaupungissa on nykyisin entisessä Yxkull-Gyllenband -suvun talossa.

Kruunulle ja seurakunnalle jäi läänitysten jälkeen muutamia kyliä: Pattoinen, Kiprua, Kankurinniemi, Tattarniemi, Watikkala sekä pyhäjärveläistä historiantkirjoitusta muuttavana uutena tietona yllättäen Valkeämäki. Tähän aikaan Valkeämäki tarkoitti pelkästään mäen päällä olevaa kylää ja tämä ei kuulunut Taubelle.

Lill-Pyhäkylästä, jonka sijainti 1770-luvun kyläretkellä löytyi, kaksi kolmasosaa oli Taubella ja vuonna 1651 tilallisina olivat Johan Rosil, Bengt Michelsson, Petter Pohjalainen sekä Hindrik ja Petter Druska. Kuten aiemmin mainittiin, kolmasosa oli Eric Michels-

sonilla ja tätä tilaosaa piti nimismies Oluf Hanikka.

Watikkalasta puolet oli JöranTaldalla ja toinen puoli oli kappalaisen Johan Ericin hallinnassa. Nimitykset Talttala ja Filikylä viittaavat tähän kylään. Lähinnä viljelyalaa kuvaavaan aateriluvun mukaan Lill Pyhä ja Watikkala yhteensä olivat suunnilleen Salitsanrannan kylän kokoinen ja verrattuna varsinaiseen Pyhäkylään (Stor Pyhäby) noin kaksi kolmasosaa.

Kuriositeettina voi todeta, että em. läänitykset ja vapaaherran arvonimen antoi kaikessa viisaudessaan teini-ikäinen **Ruotsin kuningatar Kristiina**, joka oli noussut hallitsijaksi viisivuotiaana v. 1632 ja luopui kruunusta 27-vuotiaana v. 1654. Kristiina oli Kustaa II Adolfin tytär ja hän kuoli naimattomana Roomassa 62-vuotiaana.

Orbinskiedunvalvojaksi Pyhäjärvellä, kuten muissakaan saman historiallisen taustan omaavissa pitäjissä, ei ollut aiemmin lainkaan maata omistavaa aatelia. Säätyläiset olivat lähinnä papistoa ja virkamiehiä. Tämä tarkoitti, että alueella ei ollut sellaisia kartanoita tai hoveja, jollaiset tulevat helposti mieleen. Pikemminkin voitaisiin lähinnä puhua virkataloista, joilla oli hieman tiluksia ympärillään.

Pyhäjärven läänitykset olivat käytännössä Virossa asuville läänitysherroille vain lisätulon lähde. Jotta verojen keräys lähtisi käyntiin, palkkasivat he tilanhoitajia edunvalvojiksi.

Ketä he olivat? Ensimmäisinä havaintoina tuomiokirjoista vuodelta 1657 ovat **JöranBohnsack** ja **Albrecht Johan Orbinski**. On ilmiselvää, että molemmat ovat tulleet Viros-ta ja liikkuneet siellä kartanopiireissä. Sukukirja arvelee Orbinskien olleen alkuaan puolalaisia. Luultavasti suurta kieliongelmaa ei ole ollut, säätyläiskielet ruotsi ja saksa sekä suomensukuinen viro lienevät olleen hallussa.

Sukukirja pohdiskelee Orbinskin urakehitystä. Hänen mainittiin olleen aluksi Taubella ja myöhemmin vapaaherrakunnan palveluksessa. Tauben myöhempi tilanhoitaja oli **Johan Berkholdt**. Virkanimityksenä vaihtelivat amptman ja inspehtori, käytännössä tarkoittavat samaa. Kun kartanot eli hovit olivat pieniä, ei niissä erityistä monikerroksista organisaa-tiota ollut.

Pyhäjärven vapaaherrakunta Mauno Jokipii on kirjoittanut kaksiosaisen kirjan Suomen kreivi- ja vapaaherrakunnat (Suomen historiallinen seura 1956-

1960), josta saa täydentävää tietoa.

Nimitys Pyhäjärven vapaaherrakunta tuo helposti mieleen harha-ajatuksen, että koko Pyhäjärven pitäjä olisi vapaaherran, siis paroni Yxkull-Gyllenbandin hallinnassa. Todellisuudessa vapaaherrakunta muodostui sirpaleisesti eri kylistä, niistä joita oli aikaisempien Tauben ja muiden läänitysten jälkeen jäänyt jäljelle. Tämä alue oli suunnilleen puolet Pyhäjärven pitäjästä. Ohessa on kartta läänitysalueista v. 1651, se on piirretty asutuksen näkökulmasta eikä tarkoita maa-alueiden rajoja.

Läänitysten antaminen käynnisti hovien rakentamisen, entiset virkatalot eivät riittäneet. Vuodelta 1660 löytyy tuomiokirjan pöytäkirja, jossa talonpoikia kehoitettiin nopeasti rakentamaan hovirakennus valmiiksi. Tällä tarkoitettiin uutta Stor Pyhän (Pyhäkylän) hovirakennusta eli Orbinskin asuinpaikkaa. Tauben rakennus lienee valmistunut samoihin aikoihin Lill Pyhään.

Pyhäjärven käräjiä pidettiin vuorotellen näissä hoveissa. 1770-luvun verokartoista voi päätellä, että Orbinskien hovirakennus oli tässä vaiheessa kappalaisen puustellina.

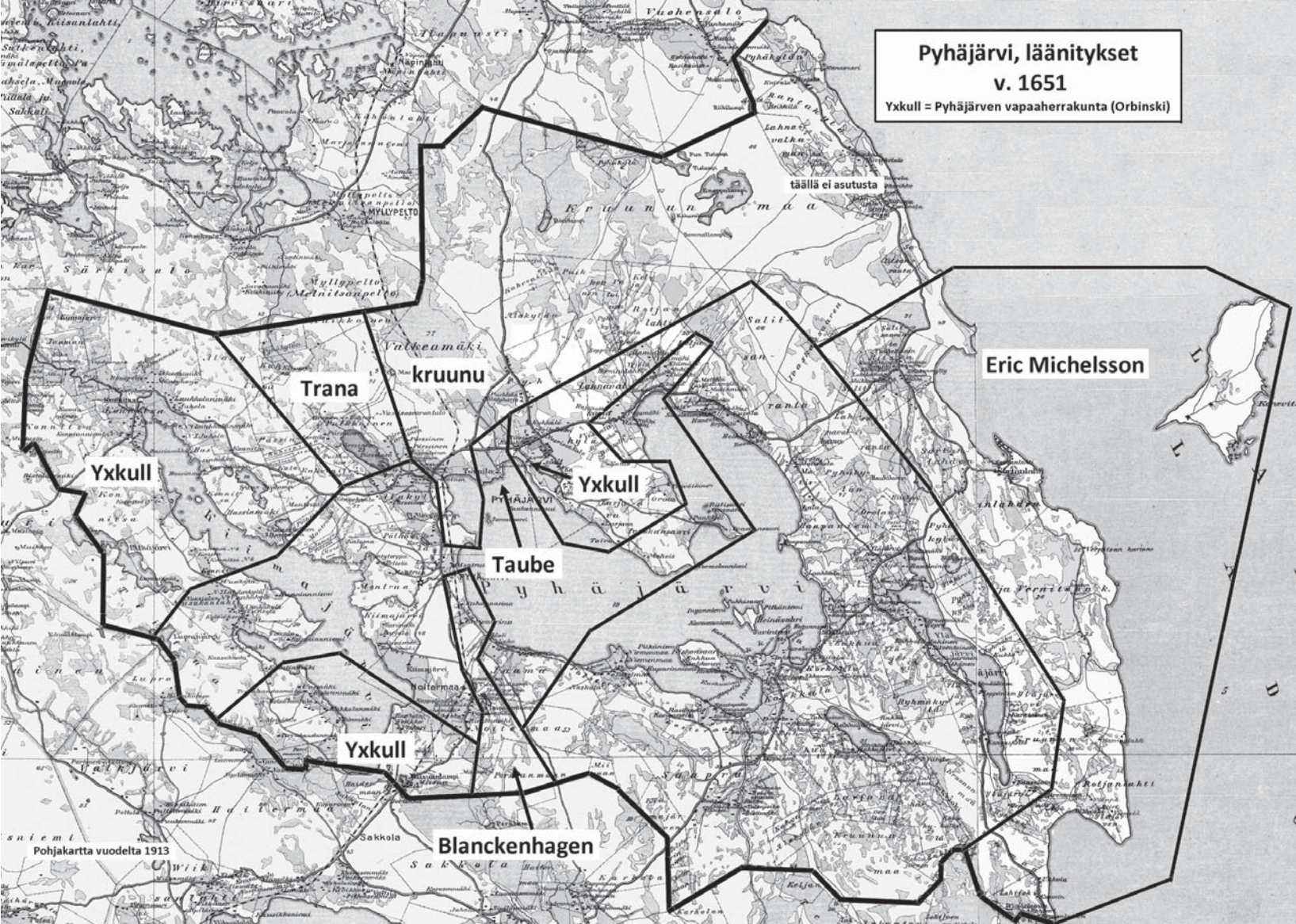
Väestö oli talonpoikia, kylät ja tilat olivat olleet olemassa ennen 1500-lukua, peltoviljely oli huomattavasti suurempaa kuin kylväminen kaskeen. Laatokan rantakylissä oli joitakin kalastuksella eläviä. Asutus oli suomalaista nimitystöltään ja ns. ruhtuurisota, jossa Käkisalmen läänin eri uskontosuuntien asemasta taisteltiin vuosina 1656-57, ei näyttänyt vaikuttavan mitenkään paikkakunnan asujaimistoon.

Orbinskin vuokrasopimus

Ruotsin kuningas päätti vuonna 1680 suuresta läänitysten peruutuksesta. Kuningatar Kristiinan taustavastat olivat järjestäneet omille ystävilleen niin hyvät läänitysten ehdot, että kruunun osuus oli riittämätön. Myös Pyhäjärven tilat siirtyivät kruunulle takaisin.

Tämän jälkeen veronkeräys organisoitiin siten, että läänitysten sijaan kylät annettiin vuokralle. Joillakin paikkakunnilla vuokraoikeudet kilpailutettiin, mutta luulen, että Pyhäjärvellä ei resurssia tuhlattu tällaiseen, vaan aikaisemmat veronkerääjät saivat jatkaa halutessaan.

Taubilaan ainakin kesäasukkaaksi muuttanut Berendtin poika **Claes Johan** sai hoitaakseen vanhan Tauben läänityksen pienillä aluejärjestelyillä ja **Albrecht Johan Orbinski** entisen vapaaherrakunnan. Myös muut alueet vuokrattiin.

Läänitysalueet v. 1651.

Kruunun edustajia, läänitysherroja sekä vuokraajia (arrendaattoreita) kuvataan usein riistäjiksi. Suvuissa kulkee tarinoita ja tuomiokirjat kertovat kahnauksista.

Ehkä tuomiokirjat eivät kerro kuin osan totuudesta. En itse ainakaan kuvittele, että lukemalla 2000-luvun tuomio- ja verokirjoja saisin kunnan kuvaa nykyajasta. Katselin 1600-luvulla käräjillä olleiden pyhäjärveläisten henkilöiden listaa ja vertasin sitä asukaslistaan. Listojen nimet kohtasivat todella harvoin.

Millaiset toiminnan lähtökohdat olivat arrendaattoreilla? Ruotsin kuninkaallinen kamarikollegio (verotuksesta vastaava) antoi kenraalikuvernööreille kesällä 1684 ohjeen, miten vuokraus tulisi toteuttaa. Albrecht Orbinski allekirjoitti marraskuussa viiden vuoden vuokrasopimuksen kruunun eli Narvan, Inkerinmaan ja Käkisalmen läänin paikallishallitsijan kuvernööri **Jören Sperlingin** kanssa. Lainaan sopimuksen tekstiä (käännös Riitta Tattari):

Vuokrauksen kohde oli ”tila kaikkine siihen kuuluvine tiloineen, talonpoikineen ja asiaankuuluvine oikeuksineen, ja ihanuuksineen, kaikkineen, minkä nimisiä ne saattavat ollakin, jotka sillä ovat vanhastaan olleet.”

Vuosivuokra oli kiinteä, ”jokaiselta obsilta 28 hopeataaleria selvää rahaa ja 12 tynnyriä viljaa puoliksi ruista ja puoleksi ohraa tai

sen arvon rahassa 9 hopeataaleria tynnyriltä. Yhteensä rahassa 783 taalaria ja 1 1/47 äyriä hopeassa, samoin 335 tynnyriä ja 18 34/47 kappaa kaskiruista, joka pitää toimittaa seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä Käkisalmeen”.

Vuokraajalle (Orbinski) määrättiin lisäksi muita ehtoja: ”Vuokraajan tulee vartioida ja pitää kunnossa hovin rakennukset, että ne eivät pääse rappeutumaan. Jumala varjelkoon hovia tulipalolta, jos niin käy, tulee vuokraajan selvittää vahinko omalla kustannuksellaan. Uusia ja tarpeettomia rakennuksia ei saa rakentaa. Mutta jos se näyttäisi tarpeelliselta, niin siitä on ilmoitettava minulle (Sperling) ja minä voin sen mahdollisesti järjestää. Jos talonpoikaistalo on vahingoittunut, ei sitä kuninkaallisen majesteetin puolesta korvata, mutta Ruotsin lain mukaan voisi apua saada asetuksen mukaisin ehdoin.”

Yksi sopimuspykälä koski talonpoikien työskentelyä: ”Vuokraajan (Orbinski) ei tulisi heitä uusilla rasiuksilla vaivata, jotta heidän tilanteensa vuoden päätyttyä on välttävä”, siis tilat piti pitää tuottavina ja veronmaksukyvyyn säilyä. Sitten seuraa pykälä peltujen, niittyjen ja metsien hoidosta, katokorvauksista, rajaridoista ym.

”Pellot tulee parhaalla tavalla kasvattaa ja käyttää vuodenajan ja maanlaadun mukaan. Erikoisesti vuok-

raajan (Orbinski) tulee ahkeroida ja hankkia niin paltsejon karjaa, että voi lannoittaa riittävästi ja saada jotain rehua tilalta, mitä tahansa.”

”Niityt tulee pitää loppuun asti voimissaan ja mahdollisuuksien mukaan puhdistaa ja vuosittain parantaa, sekä laajentaa uusilla raivauksilla.”

”Vuokraajan ei tule ennen aikaisella kaskeamisella tai muuten tarpeettomalla metsien hakkuulla myyntiin tuhota ja autoittaa, vaan aina koettaa säilyttää, ja salia vain se joka on välttämättömään tarpeeseen ja rakennusten huoltoon, eikä muuhun.”

”Tilalliset eivät saa olla velkaa vuokraajalle (Orbinskille) vuokra-ajan lopussa. Ei myöskään kuninkaallisella majesteetilla eikä talollisilla saa olla vaatimuksia. Jos talollisille on tarpeellisia velkoja annettu, tulisi ne sopivan ajan ja vuokrauskauden aikana vaatia, jotta talollinen ei joutuisi kerralla häviöön ja tehtäisiin kykenemättömäksi hoitamaan vuotuisia maksujaan.”

”Jos katovuosi sattuisi vuokrakauden aikana, jonka Jumala armollisesti torjukoön, niin täytyy ainoastaan kato ottaa huomioon. Sen vuoksi vuokraajan tulee minulle (Sperling) ilmoittaa tapauksesta. Minä voin silloin järjestää puolueettomia miehiä, jotka mittaavat vahingon kohtuullisesti ja samalla takseeraavat vuokranalennuksen. Mutta jos yhden viljalajin käy huonosti eikä toinen kärsikään,

ei sellaista lasketa kadoksi, vaan yhden vuoden runsaalla sadolla täytyy korvata toisen vuoden kato.”

”Samoin jos sota sattuu, jolta Jumala meidät armollisesti säästäköön, ja maan sen vuoksi raunioituisivat ja tuhoutuisivat, että vuokrauksen hyödyntäminen olisi yhtä kitkuttamista, tulisi kaikki näkyvä vahinko vuokrasummassa hyvittää.”

”Jos joku rajariita sattuisi, joko maalla tai järvellä vuokra-aikana, täytyy vuokraajan sellaisesta viipymättä minulle ilmoittaa, silloin täytyy suorittaa tarkastustoimenpide. Vuokraajan on hyvä olla paikalla, etteivät ympäröivien tilojen omistajat aiheuta vahinkoa Kuninkaalliselle majesteetille riidallaan.”

Nälkäkapinat?

Edellä kuvattu sopimus turvasi kruunulle tasaisen ja kiinteän verotulovirran, ainoastaan katovuodet aiheuttaisivat heilahteluja. Arrendaattorin edun mukaisesti oli tämän jälkeen pitää ”lehmä hyvin lypsävänä”. Mitä paremmin tilat tuottivat, sitä enemmän sai myös vuokraaja.

Kun olen sijoittanut kalenteriin arrendaattoreiden ja tilallisten välisten käräjille menneiden kiistojen ajoitumista ja katovuosia, niin yhteys on ilmeinen. Tilanetta pahensi kamarikollegion vuonna 1688 antama uusi ohje tulevia vuokrasopimuksia varten. Keskeisin huononnus oli, että kato ei enää ollut vuokran alenta-

misperuste. Vuokraaja jäi puun ja kuoren väliin, kruunu vaati täysimääräisesti vuokran maksettavaksi ja talonpoikien maksukyvyyn vei kato.

Uskallan jopa tulkita pohjoisessa Käkisalmen läänissä suurien katovuosien aikana pahoihin rettelöihin ja kuolemantuomioihin johtaneen ns. nälkäkapinan syntyneen yksinkertaisesti talonpoikien kokemasta epäoikeudenmukaisuudesta katovastuun jaossa. Kapi-na ei kohdistunut niinkään nälän poistamiseen nyt, vaan nälän pelkoon tulevaisuudessa, kun siemenviljatkin joutuivat verolaariin.

Talonpojat veivät joitakin kertoja asioita ratkottavaksi ylempiin elimiin, kenraalikuvernöörille ja jopa kuninkaalle. Vaikka valituk-silla ei yleensä ollut vaikutusta, kertoo se siitä, että talonpojat olivat itsellisiä ja vaativia, halusivat reilua kohtelua. Ja luulen, että tällaista saivatkin enemmän kuin huonoa.

Käkisalmen valtaus vuonna 1710

Vuokrausmenettely jatkui Käkisalmen valtauksen eli kesään 1710 asti.

Vuokraajana vuoden 1709 maakirjassa olivat jälkeläiset: Albrecht Johan Orbinski II, Hermann Reinhold Taube ja ilmeisesti Erich Mickelssonin perilliset. Kiviparinan vuokraajana oli v. 1697 ollut Boisman ja vuonna 1708 sopimuksen oli tehnyt Hellenius.

Taubet upseereina lienevät siirtyneet sodan jaloista länteen hyvissä ajoin, mutta Orbinski oli paikalla. Käkisalmen kirkonkirjat kertovat hänen kuolleen (tai haudatun) 23.5.1710 Pyhäjärvellä, joka oli siihen aikaan samaa seurakuntaa.

Venäläisillä piirittäjillä oli ohje, että väestöä ja omaisuutta ei saa tuhota, elleivät rettelöi. Pyhäjärven toinen kappalainen **Jacob Jarpenius** sai surmansa pakomatalla kohti länttä Hassinmäellä. Ehkä Orbinski oli samassa seurueessa. Venäläisiä oli juuri Orbinskin kuoleman aikaan seudulla, esimerkiksi Pattoisten kylään on kirjattu 21.5. **Tuomas Savolaisen** kuolema (af ryss.slagen) ja Lahnavalkaman kylässä haudattiin **Tuomas Hännikäinen** vaimonsa kanssa yhtä aikaa kesäkuun alussa.

Mitä tapahtui Orbinskeille?

Sukukirjassa on monia Orbinskien tapahtumia kirjattu Käkisalmeen. Pidän kuitenkin todennäköisenä, että perhe asui pääasiassa Pyhäkylän hovissa. He eivät kadonneet lopullisesti Pyhäjärveltä.

Zackris Orbinski, vanhimman Albrechtin poika, oli ollut Ruotsin armeijassa majoittajana, hän kuoli kuitenkin Pyhäjärvellä v. 1734.

Vuonna 1710 oli kuolleella Albrechtilla (AJO II) keskenkasvuinen poika, isänsä kaima (sukukirjan AJO IV). Tämä poika ilmestyy vuoden 1724 verokirjaan Taubilan hoviin, joka oli silloin läänitetty venäläiselle ylimykselle, jolla oli uusi venäläisen valitsema tilanhoitaja. Ehkä hänen äitinsä **Katarina Gyl-lenspång** oli myös täällä.

On mielenkiintoista havaita, että säätyläispiireissä voitiin sujuvasti vaihtaa puolta, kun muutaman vuoden kuluttua Albrecht (AJO IV) oli jälleen Ruotsin puolella, Säckijärvellä sotilasuralla.

Kun raja siirtyi vuonna 1741 Kymijoen tasalle ja Savonlinna joutui myös venäläisille, siirtyi Orbinskin yksikkö Rantasalmelle. Tämän jälkeen suku on erilaisten vaiheiden jälkeen levinnyt tavallisiin ammatteihin.

Monissa haaroissa vaihdettiin vieraalta kalskahtava sukunimi ja esimerkiksi **Hietaneva, Kalaniemi, Lähde, Oivaranta ja Orkasalo** olivat uusia nimiä. Viime vuosina suunta on ollut päinvastainen, monet ovat ottaneet Orbinski-nimen uudelleen käyttöön.

ESKO SIMONEN

Lisätietoja:
esko.simonen@dlc.fi

Toinen kirkko vuonna 1668

Pyhäjärven ensimmäisen luterilaisen kirkon rakentamisvuotena pidetään vuotta 1634, kun säilyneessä kirkonkellossa on tämä vuosiluku. Seurakunta oli saanut papin muutamaa vuotta aiemmin. Historioitsija **Mauno Jokipii** mainitsi kirjassaan Suomen vapaaherrakunnat Pyhäjärven uuden kirkon rakentamispäätöksestä vuonna 1667. Vihjeen perusteella löytyi Pyhäjärven käräjäpöytäkirjoista mielenkiintoista tietoa.

Vuodesta 1662 alkaen oli kirkon rakentaminen silloin tällöin esillä, ilmeisesti ensimmäinen oli syystä tai toisesta tuhoutunut. Vuoden 1667 syyskäräjille mennessä asia oli edennyt niin pitkälle, että rakentamistyö annettiin yhdeksän miehen ryhmälle. Kirkonrakentajat näyttivät olleen paikallisia miehiä.

Rakentajaryhmän vetäjä oli **Henrik Vanhanen**. Pöytäkirja ei maininnut hänen asuinpaikkaansa, mutta sen tuomiokirjakortiston hakemiston perusteella päätettiin hänen asuneen Lahnavalkamassa. **Sven Haikosen** voi arvata myös olleen Lahnavalkamalta. **Thomas Humoinen** lienee Kii-mäjärveltä, **Christer Järveläinen** Pyhäkylästä, **Christer Wesikko** oli Sakkolan Petäjärveltä, **Anders Soijakka** ehkä Raudusta, myöhemmin Kahvenitsaan (?), **Anders Pellinen** mahdollisesti Käksalmesta. Kahden sukunimeä ei mainittu: **Georganis Johansson** ja **Hindrich Jöransson**.

Ryhmä teki työn urakkapalkalla, he saivat yhteensä **80 tynnyriä viljaa**. Työtä johtaneelle Vanhaselle annettiin päältä neljä tynnyrillistä ja loput jaettiin tasan Vanhasen ja muiden kahdeksan kanssa.

Talvella 1668 päätettiin palkkausvilja kerätä siten, että kukin työkuntoinen aviopari antaisi yhdeksän kappaa. Kun tynnyrilliseen menee 32 kappaa, voidaan laskea, että kirkon rakentamisen maksuun osallistui **285 avioparia**. Kirkko oli syksyllä 1668 tervasta vaille valmis.

Maisteri **Impi Wiikan** Vpl Pyhäjärvi -historiikissa todetaan, että konsistorin tarkastuksessa vuonna 1757 talonisännät valittivat, että läkseimet (tilatomat) tunkeutuivat kirkossa heidän penkkeihinsä, niin että he jäivät seisomaan niiden ulkopuolelle. Tarkastaja ilmoitti, että niin kauan kuin ahdas kirkko oli käytössä, läkseimet eivät saa tunkeutua penkkeihin, vaan heidän tuli seisoa käytävällä, kun he vähiten kustantavat kirkossa sattuvia korjauksia.

Uusi kirkko, järjestyksessään vähintään kolmas, valmistui vuonna 1765. Tämä kirkko tuhoutui talvisodan päätyttyä, kun paikkakunnalta viimeisenä poistuneet suomalaiset sytyttivät sen tuleen.

ESKO SIMONEN

Näkymiä Konevitsan saarelta Laatokalle päin, Sari Hassin ja serkkujensa kesäiseltä matkalta 2012.

vpl. **Pyhäjärvi**

Kotisivut osoitteessa:
www.karjalanliitto.fi/
vplpyhajarvisaatio

Serkusmatka Kannakselle oli antoisa yhdessäolon retki

Tiituan kylässä, kuvassa vasemmalta takarivissä: Pentti Villo, Erkki ja Taina Hassi, Helena Välimaa, Maija Hassi, Aatto Välimaa, Gerhard Maier, Heimo Välimaa, Sari Hassi ja Seppo Haavisto. Edessä: Margit Forss, Sirkka-Liisa Villo-Maier, Kirsti Kryger, Anja Kuusela ja Sasha.

Vuosi on jo kääntynyt loppupuolelleen, mutta vielä voi muistella mennyttä kestä ja pitkällisen suunnittelun jälkeen toteutunutta meidän serkusten, kumppaneitten ja muun mukavan matkaseuran Kannaksen matkaa 6.-9.6.2012.

Pohjana kaikelle oli meissä kaikissa virinnyt halu päästä yhdessä kokemaan se seutu ja ne maisemat, joista isämme ja äitimme olivat meille lapsuudessa puhuneet.

Meitä on kaikkiaan seitsemän serkusta, yhteensä kolmen sisaruksen lapsia. Näistä sisaruksista on elossa enää vanhin, kaksi muuta ovat jo kuolleet.

Kuten hyvin suunniteltuun ”projektiin” kuuluu, ensin perustettiin toimikunta, joka alkoi tehdä perusteellista valmistelutyötä. Tämä kolmen hengen poppoo teki työnsä erinomaisesti, lisähaasteena vielä se, että yksi meistä serkuista asuu miehensä kanssa vakituisesti Saksassa.

Lopulta kaikki oli valmista ja koitti ensimmäisen matkapäivämme aamu, ja kaikki olivat ajoissa paikalla. Sekään ei ole ihan itsesäänselvyyttä, joitakin edellisiä reissuja muistaen...

Matkakokemusta Karjalasta meillä oli vaihtelevasti; yksi oli viidettä kertaa, toiset ensimmäistä ja loput siltä väliltä. Yhtä kaikki, suunta ja kokemus tällä kertaa yhteinen.

Kuten Karjalassa käyneet tietävät, ensimmäinen päivä sujuu matkateissa ja tulissa kuluva aika on arvoi-

tus. Matka kului joutuisasti ja tullista pääsimme sutjakkaasti, olivat kaikilla aakkoset hallussa, kun osasimme ryhmittäytyä aakkosjärjestykseen.

Ja se rajan ylitys. Joka kerran on yhtä huima tunne se, kun päästään rajan yli; tämä on sitä luovutettua aluetta, osa Suomea, osa meitä!

Jos olimme siihen asti matkalla olleet reippaasti äänessä, niin sitten kielenkannat aukesivat ja aikamoinen pulina täytti auton. Eikä ollut tietoaakaan matkaväsymyksestä!

Matka jatkui, pysähdyimme katsomaan myös Tali-Ihantalan taistelupaikat. Joka kerta on yhtä vaikuttavaa nähdä ja ymmärtää, missä paikoissa ja oloissa Suomea on puolustettu.

Illansuussa majoituimme Musakan lomakylään ja oli kyllä varsin ihanaa päästä saunottelemaan iltasella ja asettumaan aloilleen matkaimen jälkeen.

Seuraavana päivänä suunnasimme kohti Konevitsan luostaria. Ja kuten kunnon laivamatkaan kuuluu, joukostamme valikoitui ”risteilyisäntä”, joka aktiivisesti kävi tiedustelemassa meidän matkustajien hyvinvointia laivamatkan aikana. Lisäksi tarvittiin myös ”tähtäjä”, joka lepäili kannella katse kuitenkin kohdistettuna kohden määräsäätä, jonne saavuimme hyvässä järjestyksessä eikä kukaan tippunut Laatokaan.

Konevitsa oli kokemisen

arvoinen! **Antti Musakka** on kävelevä tietotoimisto, ja hän kertoi elävästi Konevitsan historian ja nyky-päivän. Antoisin saarikieroksen jälkeen siirryimme ”risteilyisännän” johdolla paluumatkalle ja turvallisesti takaisin Sortalahden satamaan.

Iltsella Musakalla oli tuttuun tapaan ruokailun jälkeen sauna lämpimänä ja koska kerran Karjalassa oltiin, Pyhäjärveen oli mentävä uimaan, vaikka tuntui kuin olisi jäiden sekaan pulautanut, niin kylmää oli vesi!

Tästä intoutuneina meistä muutama päätti käydä aamu-uinnilla jäljellä olevina aamuina ilman saunaa ja sen me myös teimme, ilman yleisöä ja yleisön kera.

Seuraavan päivän ohjelmaa oli kovasti odotettu! Päämääränä oli nimittäin Tiituan kylä ja siellä vanhempiemme kotitalo.

Vuosien saatossa se on kokenut melkoisen muodonmuutoksen. Parikymmentä vuotta sitten se oli vielä alkuperäiskuntoinen. Tänä päivänä se on ulko- vuorattu, uudelleen katettu, rakennettu kuisti ja lautasantennikin nykyajan tekniikan merkinä. Sitä pitää nykyisin pietarilaisperhe kesäpaikkanaan.

Musakan Antti oli meillä tulkkina ja saimme vapaasti kierrellä pihapiirissä, ottaa valokuvia ja ennenkaikkea tuntea, että täällä ne meidänkin juuremme ovat.

Jokaiselle meistä se oli vaikuttava kokemus ja en-

simmäistä kertaa me kaikki yhdessä pääsimme jakamaan sen ja se vielä lisäsi kokemuksemme merkitystä.

Iltsella Musakalla pistimme porukalla ulkojamit pystyyn ja siinä kului aika rattoisasti. Tarinaa ja tanssia riitti! Hiljaisia kun ei ole meistä kukaan.

Seuraavana aamuna oli aika aloittaa kotimatka Karjalan kunnailta. Muisteltavaa riitti ja tunnelmien kertaamista. Viime hetken ostoksetkin tehtiin ”metsämarketista”.

Semmoinenkin vielä koettiin, että kuljettajamme tankatessa Säkijärven huoltoasemalla, yhden serkun avomies, veljensä ja tämän vaimo poikkesivat pusikossa, niin olivat sitten jäädä kyydistä. Lähdettiin jo liikkeelle, kunnes joku huomasi, että kolme puuttuu. Se varmaan johtui siitä, että ”risteilyisäntä” oli se, joka oli siellä pusikossa. Ja se oli ainut kerta, jolloin ”tähtäjä” ei laskenut matkalaisia.

Tässä siis meidän iki-muistoinen Karjalan-matkamme. Muisteloikin on jo ehditty pitää ja toivottavasti jatkoa seuraa!

Kiitos Pentti, Kirsti ja Hardy, Marke ja Sepi, Susa ja Gerhard, Maija ja Heimo, Taina ja Erkki, Helena ja Aatto, Anja sekä kuljettaja Markku ja monitoimimiehenä hääriänyt toinen Markku.

Meidän kaikkien puolesta

SARI HASSI

Daisyn tarina: Amerikasta Alakylän opettajaksi Pyhäjärvelle

Daisy ja oppilaita 1938.

Wisconsinin osavaltion (U.S.A.) Milwaukeeen kaupungissa syntyi nuorelle suomalaiselle siirtolaispariskunnalle, **Elli** ja **Matti Hakalin**, 5.4.1904 terve tytötlapsi.

Vanhemmat olivat muuttanut vuosia aikaisemmin erikseen ja vielä toisiaan tuntematta lähteneet Amerikkaan. Elli oli nuori ja nätti, oppivainen sekä seikkailunhaluinen. Kotimaassaan hän oli kuitenkin ehtinyt toimia kiertokoulun opettajana ja oli Matin tavatesaan hyvässä perheessä piikkomassa.

Matti oli metallisorvaaja ja oli lähtenyt kotimaasta tuolloin nuorten miesten tavanomaisesta syystä – välttyäkseen astumasta Venäjän keisarikunnan armeijaan ja lähdöstä sotimaan.

Lähtiessään kumpikin oli kielitaidoton. Esikoistytär sai silloisen muotiniimen **Daisy** ja toiseksi nimeksi tuli ajan suosikinimi **Impi**. Kummina toimi isohattainen ja komea, norjalaista syntyperää oleva **Josephine Brock**.

Amerikassa syntyvät lapset saivat syntymälahjaksi Yhdysvaltain kansalaisuuden ja Daisyn kaksoiskansalaisuus säilyi kuolemaan asti. Perheen sukunimi Hakalin muutettiin myöhemmin nimien suomalaistamisen aikaan nimeksi **Arho**.

Paluumuuttajat

Kotimaan ikävä oli kalvanut pitkään nuoria vanhempia. Päätäväisellä rohkeudella Elli ja Matti lähtivät kaksiviikkoisen Daisyn kanssa paluumatkalle. Vauvalle näytettiin matkalla Niagaran kuohut, mikä tapaus on säilynyt suvun peruskertomusten joukossa.

Matkatavarat kuljetettiin komeassa rautavahvisteisessa Amerikan arkussa. Mukana tuli myös upea pöytäkello ja pari muuta kaunista esinettä.

Merimatalla maito loppui Ellin rinnoista ja vauvan vähäiset vaipat kuivatettiin äidin lämpimän vatsan ympärillä. Ihme, että lapsi säilyi elossa ja perhe terveenä merimatkan koettelemuksesta.

Helsingin sataman edustalle laiva saapui iltpäivällä 16.6.1904. Maihin ei heti päästy kenraalikuvernööri **Bobrikovin** samana aamuna tapahtuneen murhan vuoksi.

Asettuminen kotimaahan – aika Oulussa ja muutto Helsinkiin

Pian kotimaahan saavuttua nuoripari muutti Ouluun, nyt lapsia oli jo kaksi, Daisy ja **Veikko**, joka 17-vuotiaana nuorukaisena lähti merille.

Veikko päätyi Australian Melbourneen, jossa toisen

nuorukaisen kanssa karkasi laivasta uiden yöllä maihin.

Kotimaahan hän ei koskaan palannut. Elli ja Matti palasivat Helsinkiin, jossa Matti pääsi Wärtsilän tehtaalte metallinsorvaajaksi, missä työssä hän menestyi hyvin.

Lapsia syntyi lisää. Asunto Helsingin Alppikadulla oli nyt jo puretussa Eläkööpuutalokorttelissa. Vanhin tytär Daisy pääsi Suomalaisen yhteiskoulun oppilaaksi ja luokkatovereiksi sekä ystäviksi tuli kuuluisia nimiä, kuten sanomalehtisuvun **Erkko** ja kasvitieteilijä **Kivirikko**. Sen ajan muutamat säilyneet kouluvihot ovat taideteoksia, jossa jokainen kirjaimen piirto on harkittu ja oppilaan piirtämät kuvat yksityiskohtia myöten oikein.

Seminaariin

Jyväskylään ja opettajaksi Karjalaan

Opettajan ammatti oli Daisylle selkeä uravalinta ja aika Jyväskylässä sekä opiskeluajan ystävyysuhteet säilyivät loppuun saakka. Karelialan nimi oli ajan ilmiö ja niinpä Daisy hakeutuikin Pyhäjärven Alakylän koululle opettajaksi.

Pian löytyi elämänkumppaniksi **Ville Karjalainen**. Avioliitto solmittiin Helsingin Kallion kirkossa 1927 ja lapsia alkoi tulla nopeasti. Kaikki näytti sujuvan kaupunkilaiselta Daisyltä, joka opetteli oman työnsä ohella myös maatalon emännäksi.

Samalla hän hoiti monia luottamustehtäviä ja osallistui usean järjestön toimintaan. Tärkeintä Daisylle oli, että kaikki lapset saavat hyvän koulutuksen ja pääsevät kunnon ammatteihin.

Talvisota katkaisi hyvän elämän. Evakkoon mentiin Alavudelle, josta siirryttiin Mikkelin lähelle Anttolaan. Isällä oli tuolloin toimi Paukkulan kansanopistolla.

Kaksi nuorinta lasta syntyi Mikkelissä. Nuorimman lapsen ollessa puolivuotias palattiin kotiseudulle, jossa **Aune Inkeri** kastettiin isän kenttäpulosella tuomalla Syvärin vedellä. Asialla oli suuri symbolinen merkitys.

Suuntana pääkaupunki

Parin vuoden päästä tuli Karjalasta taas uusi lähtö, pian myös leskeys ja pahe-neva sairaus. Muutot paikakunnalta toiselle olivat raskaita, mutta äiti yritti päästä lähemmäs omaa kotikaupunkiaan Helsinkiä. Hyvinkäälle asti ehdittiin.

Työ ja monet harrastukset pitivät kuitenkin mielen vireänä, vaikka taloudelliset huolet ja sodanjälkeisen ajan ankeus painoivat. Kirjallisuuden lukeminen, kä-

Daisy ja oppilaat pesemässä käsitöitään kevätnäyttelyä varten 1933.

Oppilaita valkovuokkoineen.

Sisarukset Daisy ja Veikko vuodelta 1907.

sityöt ja nuorisoseuran tanssihuppiin ohjaaminen olivat mieluuisia harrastuksia.

Elämä oli kuitenkin sinnittelyä parantolajaksojen ja väliin parempien aikojen kesken. Työura päättyi alle

viidenkymmenen vuoden iässä. Syntymäpäiväjuhlaansa hän ehti vain alustavasti suunnitella.

AUNE KARI

Daisy-tyttö 9- ja 12-vuotiaana.

Daisyn vanhemmat.

Muistojen kumiteräsaappaat

Kun olen mökkihommissa, tulee siellä usein vedettyä jalkaan vuonna 1979 edesmenneen **Eemeli**-sedän kumiteräsaappaat, ja siinä yhteydessä ajatukset karkaavat menneisiin aikoihin ja ihmissuhteisiin.

Eemeli-setä oli meihin veljensä orpopoikiin kovin kiintynyt ja antoi auliisti meidän käyttää askareissamme melko kattavaa työkaluvarastoaan.

Vaikka hän joskus joutui hieman hermostuneena etsimään niitä meidän jäljiltämme, ei hän koskaan ärsäyt tavaroihensa heitteille jättämisestä.

Opiskeluvuosina yhteiselo jäi luonnollisesti vähem-

mälle, mutta kesäisin oltiin taas yhdessä. Kun sitten nuorena opettajana tulin kotiin lomalle, oli Eemeli-setä silmin nähden ilahtunut. Mahtoiko se olla aivan ensimmäinen tällainen tapaaminen, kun hän ensi sanoikseen laushti: ”Työ tullutta!” – eihän sitä sopinut kouluja käyntyä, vaikka oli-kin sukulaispoika, enää sinutella!

”Vielä kuoltuaankin he puhuvat”, sanoo Iso Kirja tällaisista kauniista muistoista!

PEKKA
ARVINPOIKA
LAULAJAINEN
Salitsanrannan kylästä

Tervehdi ystäviä, tuttuja ja yhteistyökumppaneita Pyhäjärvi-lehden välityksellä.

Joulutervehdykset
Pyhäjärvi-lehteen
pe 7.12. mennessä, hinnat:

Yksityishenkilöt,
enintään kaksi riviä, 10 euroa.

Kehysilmoitus 2 x 50 mm, 20 euroa.

Kehysilmoitus 2 x 100 mm, 40 euroa.
Alv. 23 % sisältyy hintaan.

JOS OSOITTEESI MUUTTUU,
muista ilmoittaa uusi osoite lehden toimitukseen.

Tilaa PYHÄJÄRVI -tuotteita

* **Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön 60-vuotishistoriikki.** 136 sivua, runsaasti valokuvia ja muisteluja niin säätiön alkua ajoilta kuin eri paikkakunnilla pidetyistä juhlista ja muista pyhäjärveläisten tapahtumista. Hinta 20 euroa + postikulut.

* **Isännänviiri** (suunniteltu Kaarle Viika) koko 45x400 cm. Hinta 75 euroa + postikulut

* **Vpl. Pyhäjärvi pöytästandaari** (suunniteltu Kaarle Viika) jälleen saatavana hinta 42 euroa + postikulut.

* **Tilaukset säätiön asiamies**
Pirjo Kiiala p. 044-2815047 pirjo.kiiala@gmail.com

* **Reino O. Kukko ja Kaarle Viika, Vpl. Pyhäjärvi** v. 1989 ilmestynyt kuvateosta edelleen saatavissa. Runsaan kuvamateriaalin lisäksi kirjassa on laaja historiaosuus entisestä kotipitäjästämme sekä murrenastasto selityksineen. Hinta 25 euroa + postikulut.

Pyhäjärvi-juhlat Hämeenkyrössä 20.-21.7.2013

Mistä löydän hyvän lahjan?

Tässä vihje: Hanki kirjapari **Kaunisti Vpl Pyhäjärveä**, osat I ja II. Yhteensä 736 sivua ja 1750 kuvaa. Koko A4. Hinta vain 95 euroa + läh. kulut. Lisätietoja ja tilaukset: taubila@pp.inet.fi tai 044 564 1040 Noudettavissa myös johtokunnan jäseniltä ilman läh. kuluja.

VPL. PYHÄJÄRVI-TUOTTEITA LAHJAKSI JA OMAAN KÄYTTÖÖN

Hanki vaakunapaita, saatavana myös uutuusväri musta ja uutuusmalli V-aukko. Edullisesti esim. lahjaksi ja asuksesi kotiseutumatkoiille, vaikka koko ryhmälle, juuristamme kertova Vpl. Pyhäjärven vaakunapaita.

Aidon värisellä Vpl. Pyhäjärven vaakunan kuvalla ja tekstillä PYHÄJÄRVI VPL varustettua erittäin hyvälaatuista T-paitaa löytyy sekä pyöreällä kaula-aukolla että **uutuutena myös V-kaula-aukolla.** T-paitaa on nyt myös **mustana** ja edelleen valkoisena ja helmenharmaana. Koot S, M, L, XL, XXL ja XXXL. Hinta 15 e/kpl.

Dokumenttielokuva Muistojen järvi vuosilta 1939-44 Pyhäjärvellä, jälleen saatavana, mukana liuskan seloste elokuvasta, DVD:n hinta 20 e/kpl
Seuran 50-vuotishistoriikki (2007) tarjoushintaan 10 e/kpl. Postitettaessa lähetysiin lisätään postituskulut, myös Karjalatalolta noutamisesta voitte sopia. Tilaukset Kaarina Pärssinen 040-519 3036, e-mail kaarinaparsinen@gmail.com ja Kaisa-Liisa Korhonen 050-590 5433, e-mail kaisaliisa.korhonen@kolumbus.fi.

VPL. PYHÄJÄRVI-SEURA RY.

TAPAHTUMAKALENTERI

Vpl. Pyhäjärvi-seuran syyskokous järjestetään su 25.11.12 klo 13.00 Laatokka-salissa Karjalatalolla. Tarkeemmin lokakuun lehdessä ja jäsenkirjeessä. Kokouksessa Maj-Lis Tykkyläisen esitelmä runsaan kuva-aineiston kera taiteilija Nikolai Tscherbakoff-Tervakorven elämästä ja taiteesta. Tervetuloa kaikki asiasta kiinnostuneet! - Vpl. Pyhäjärvi-seura ry Hallitus

Tampereen Seudun Vpl. Pyhäjärvikerhon 25-vuotisjuhlaa ja pikkujoulua vietetään la 8.12.2012 klo 15 Ravintola Vaskitähdessä, Hatanpään puistokuja 22, Tampere. Hinta 22 euroa, sisältää jouluterian ja kahvit. Varaa pukinkonttiin n. 5 euron arvoinen paketti. Ohjelmassa myös arpajaiset. Ilmoittautumiset Laila Innaselle puh. 040 504 9135, viimeistään 1.12. Tervetuloa runsain joukoin!

Lahden seudun Vpl Pyhäjärvi-kerho viettää pikkujoulua torstaina 13.12. klo 13 alkaen Ravintola Wanhassa Herrassa, Laaksokatu 17 Lahti. Ohjelmassa joulumusiikkia, jouluteria ja joulumuisteloita. Ilmoittautumiset Raimo Musakalle puh. 0505280426 07.12 mennessä. - Tervetuloa

Suvannon seudun sukututkimuspiiri kokoontuu lauantaina 24.11.2012 Karjalatalolla Käpylänkuja 1 Helsingissä Laatokka-salissa. Vetoryhmä kokoontuu klo 12.00. Kello 12.30-14.00 on varattu vapaaseen keskusteluun ja tietojen vaihtoon. Varsinainen kokous on klo 14.00-17.00. Kokouksessa Esko Simonen kertoo kirjasta ”Elämää edestakaisin”. Miksi se on enemmän kuin Ihalaisen sukukirja ja miten kirja toteutettiin? Kokouksen järjestelyvastuu on Pyhäjärven edustajilla. Joukolla mukaan – tervetuloa!

Valtakunnallinen talvisodan syttymisen muistotilaisuus on Tampereen Vanhassa kirkossa Keskustorilla pe 30.11. klo 18. Tilaisuuden järjestäjinä ovat Karjalan Liitto ja Karjalaisseurojen Tampereen piiri. Puheen pitää emerituspiispa Juha Pihkala. Kirkosta lähdetään kynttiläkulkueena Ortodoksiseen kirkkoon, jossa rukouspalvelu hetken toimittaa seurakunnan kirkkoherra isä Markku Toivanen. Tilaisuuden päätteeksi iltatee.

Erillinen Pataljoona 6:n Perinneyhdistys järjestää ErP6:n asevelijuhlan Lempäälässä 27.12.2012. Juhlallisuudet alkavat jumalanpalveluksella Lempäälän kirkossa klo 10, sen jälkeen seppelenlaskut, ja kirkkokahvit Ehtookodossa. Pääjuhla alkaa klo 13, juhlaohjelma 25 euroa pitäen sisällään väliajalla tarjottavan lounaan. Juhlapuhujana eversti evp. Antero Pärssinen. Tilaisuus kaikille avoin, tervetuloa!

PYHÄJÄRVI-LEHDEN

seuraavan numeron aineistot toimitukseen
pe 7.12.2012 mennessä, kiitos.

vpl. Pyhäjärvi

Julkaisija: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö
Kotisivut: www.karjalanliitto.fi/
vplpyhajarvisaatio

VPL.PYHÄJÄRVI-SÄÄTIÖ

Päätoimittaja:
Marjo Ristilä-Toikka
Rautasementtie 375
37570 Lempäälä
puh. 040 730 2622 tai
03-3748 448
marjo.ristila-toikka@kolumbus.fi

Toimitusneuvosto:
Juhani Forsberg, Marja Härmä, Yrjö S. Kaasalainen, Pirjo Kiiala, Esko Pulakka, Markku Pärssinen ja Marjo Ristilä-Toikka.

Toimituksella on oikeus lyhentää ja muokata lehteen lähetettyä aineistoa.

Tilaukset, jakeluhäiriöt ja osoitteenmuutokset:
Toimitus, päätoimittaja Rautasementtie, Lempäälä kts. yhteystiedot vierestä

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön asiamies
Pirjo Kiiala
Lamminkankaantie 12
33420 Tampere
puh. 044-2815047
pirjo.kiiala@gmail.com

Sivunvalmistus:
Marjo Ristilä-Toikka

Painopaikka:
Satakunnan
Painotuote Oy, Kokemäki

Tilaushinnat: koti- ja ulkomaat 30 euroa/vsk.
Ilmoitushinnat (pmm): kuolinilmoitukset.....0,70 e tekstissä.....0,80 e pienin ilmoitus.....20 e Hintoihin lisätään alv. 23%